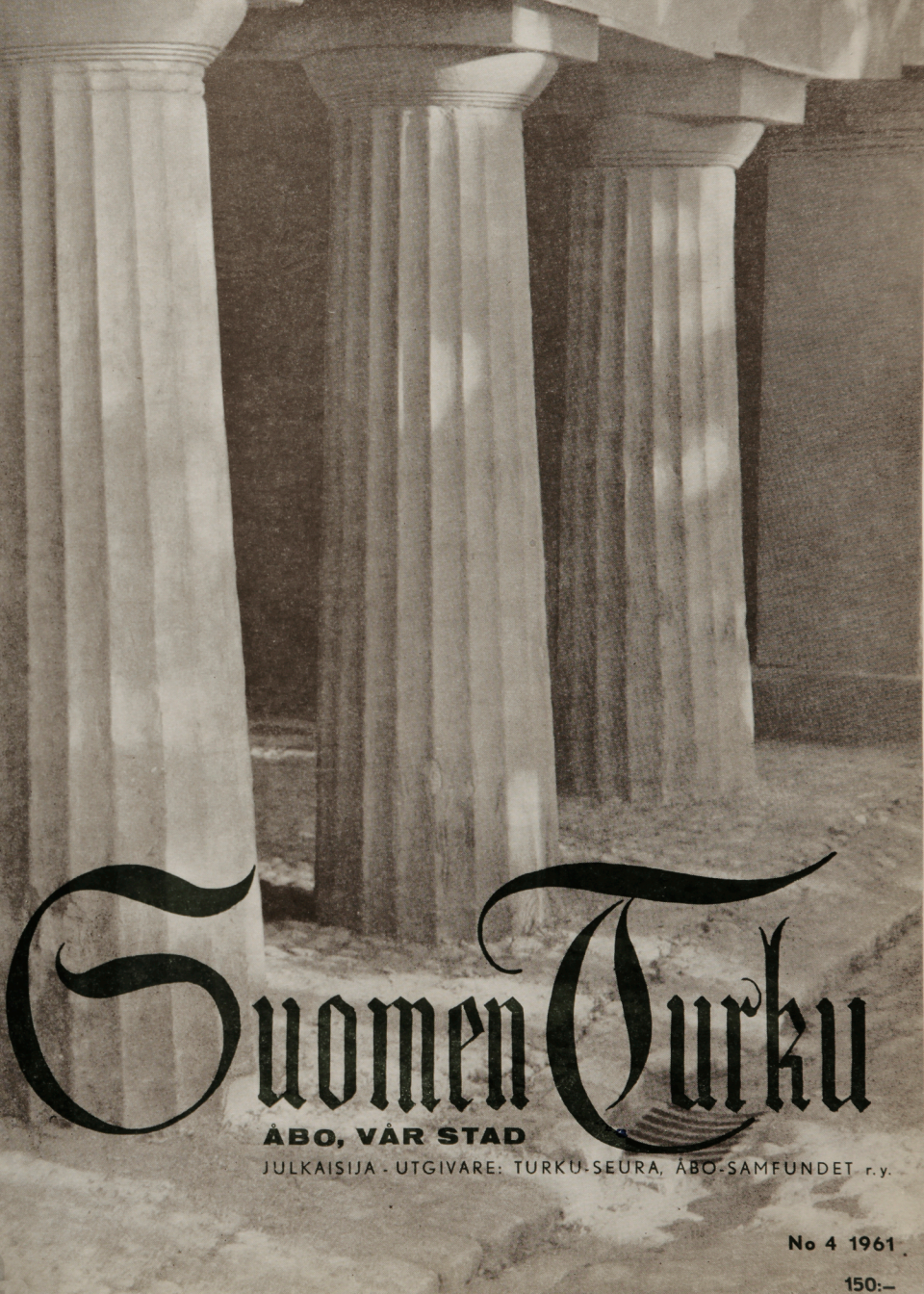

Suomen Turku

ÅBO, VÅR STAD

JULKAISIJA - UTGIVARE: TURKU-SEURA, ÅBO-SAMFUNDET r.y.

No 4 1961

150:—

Päätoimittaja - Chefredaktör: Eero Pohjonen, Aninkaistenk. - Aningaisg. 1 E 53, puh. - tel. 29 050, 26 260 (toimeen - tjänste)

Toimituskunta - Redaktionsråd: C. J. Gardberg, Paavo Kallio, Eino Lehtinen, Oscar Nikula, Toivo T. Rinne, Arvo Suominen, Ole Torvalds ja Erkki Vuori

Taloudenhoitaja - Ekonomichef: Paavo Suominen, Puutarhak. - Trädgårdsg. 29, puh. - tel. 22 670, 12 718 (toimeen - tjänste)

Tilauhintä - Prenumerationspris 1/1 vsk. 400.—, Irtonumero - Lösnummer 150.—

JUOKSEKO PALKKANNE EDELLÄ?

Ennätättekö nähdä siitä vain vilauksen palkkapäivänä?
Epävarmuus muuttuu varmuudeksi, kun ohjaatte tulonne

OSUUSKASSAN palkkatilille!

Teitä palvelee 14 toimipaikkaa eri puolilla Turku.

TURUN SEUDUN OSUUSKASSA

- MAAN SUURIN - TEILLE VARMIN

Maariankatu 4
Aninkaistenkatu 1
Hakapellonkatu 1
Humalistonkatu 12
Hämeenkatu 2

Uudenmaankatu 18
Markkonkuja 1, Ruohonpää
Myllymäentie 1, Vähä-Heikkilä
Liittainen
Maarila pys.

Pansio
Parainen
Raisio
Rantakulma
Rusko

Kansikuva: Birger Lundsten, Kamera-Aitta, Turku

TURUN TAIDEYHDISTYKSEN JUHLAVUOSI

Erik Bergh

Turun Taideyhdistyksen perustamisen 70-vuotismuisto liittyy eräänä renkaana kaupunkimme juhlavuoden tapahtumien sarjaan. Yhdistyksen perustamisen varsinainen vuosipäivä, maaliskuun viides, sivuutettiin kuitenkin ilman juhllisuuksia, koska oli päätetty omistaa yhdistyksen juhlanäyttely Wäinö Aaltoselle ja tämän näyttelyn järjestäminen ei vielä viime keväänä ollut mahdollista.

Asettamalla juhlavuonna kunniajäsenensä, akateemikko Wäinö Aaltosen mittavan elämäntyön julkisuuden valokeilaan Turun Taidemuseon puitteissa, yhdistys samalla ikäänkuin valottaa omaa toimintaansa taidekulttuurin vaalijana paikkakunnallamme.

Alkoihan Wäinö Aaltosen pitkä taiteilijataival Turun Taideyhdistyksen Piirustuskoulusta ja esimerkiksi laajan juhlanäyttelyn eräs keskeisimpiä graniittiveistoksia kuuluu pysyvästi yhdistyksen huomattaviin kokoelmiin Taidemuseosamme. — Voitanee siis sanoa, että juhlanäyttely välillisesti tuo esiin yhdistyksen tärkeimmät toimintakohteet: piirustuskoulu ja museokokoelmat.

Itse asiassa Turun Piirustuskoulu on yhdistystä huomattavasti vanhempi ja — lukuunottamatta Helsingin Yliopiston piirustussalia — koko maamme vanhin taideoppilaitos, jonka juuret juontavat vuoteen 1830. Silloin näet C. G. Söderstrand, Turun maalariammattikunnan vanhin, perusti piirustuskoulun ammattikuntansa jäseniä varten. Opetusohjelmaa laajennettiin kuitenkin jo vuonna 1846 R. W. Ekmannin tultua koulun opettajaksi ja kolme vuotta myöhemmin Suomen Taideyhdistys sai oppilaitoksen haltuunsa. Vuonna 1906, tammikuun 1 päivänä, luovutettiin koulu Turun Taideyhdistykselle. Johtajaopettajana oli silloin Victor Westerholm, jonka ainutlaatuisista opettajankyvystä on mitä kiitävimpä lausuntoja. Esimerkiksi Wäinö Aaltonen tunnustaa varauksettomasti myöhempien kokemustensa perusteella, että hänen Turun Piirustuskoulussa Westerholmilta saamansa ohjaus epäilemättä oli tehokkainta ja parasta mitä siihen aikaan tällä alalla oli tarjolla koko Euroopassa.

Westerholmin arvostettu opettajantoiminta oli kuitenkin vain osa hänen antaumuksellisesta työstään Turun Taideyhdistyksen piirissä. Häntä on pidettävä myös Turun Taidemuseon kokoelmien varsinaisena luoja. Kokoelmien kulkemäkiä ovat edelleen monet Westerholmin hankinnoista,

jotka myöhemmin ovat osoittautuneet suorastaan kansalliseksi aarteiksi. Mainittakoon ainoana esimerkkinä, museon kenties tunnetuin teos, A. Gallen-Kallelan "Akka ja kissa", tuo aikanaan kiistanalainen, jopa pahennusta herättänyt maalaus, jonka nuori yhdistys hankki kokoelmiinsa 1895.

Turun Taideyhdistyksen kokoelmat ovat tänä päivänä, sekä lukumääräisesti että laadullisesti, toiseksi merkittävimmät maassamme Ateneumin kokoelmien jälkeen. Ensimmäiset ostot kokoelmiin tehtiin jo yhdistyksen perustamisen jälkeenä vuonna ja siitä lähtien kokoelmia on jatkuvasti kartutettu, vuoteen 1910 mm. Turun kaupungin tarkoitukseen myöntämän määrärahan turvin. Myöhemmin hankinnat on rahoitettu nimenomaan Ellen ja Magnus Dahlströmin lahjavaroin. Vuosien mittaan yhdistys luonnollisesti on saanut vastaanottaa lahjoituksina myös taideteoksia, jopa huomattavia yksityisiä kokoelmiakin.

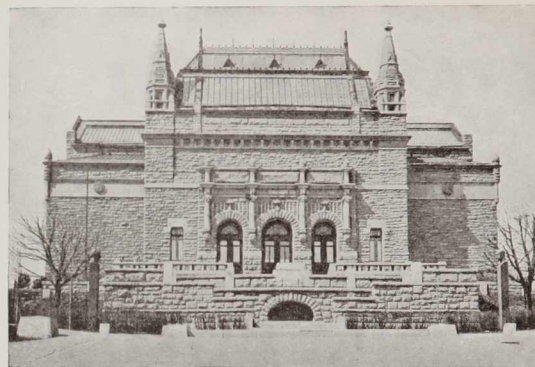
Merkkitapaus Turun Taideyhdistyksen aikakirjoissa oli museorakennuksen valmistuminen 1904, jolloin yhdistyksen kokoelmat ja koulu saivat avarat ja asianmukaiset tilat. Rakennuksen lahjoittivat Turun kaupungille veljekset Ernst ja Magnus Dahlström. Tämä yksityistä uhrimielä osoittava teko on meille velvoittava perinne. Museon tilat ovat nykyään täysin riittämättömät, siitakin huolimatta että piirustuskoulun tarpeisiin alkujaan suunniteltu osa jo on museon käytössä näyttelyhuoneistona. Vain osa museon kokoelmista on tällä hetkellä mahdollista pitää esillä nykyisten tilojen puitteissa. Kokoelmista on sen vuoksi jo melkoinen määrä teoksia luovutettu talletuksina mm. Kultarantaan, Arkkipiispan virkatuloon ja Turun Hovioikeuteen.

Yhdistyksen suurin ongelma tällä hetkellä onkin museorakennuksessa vallitseva tila-ongelma. Tämän pulman poistaisi rakennukseen liittyvien ajanmukaisten näyttelytilojen aikaansaaminen. Lieneekö ratkaisu asiassa odotettavissa uuden teatteritalon valmistuttua?

Konstföreningen i Åbo stiftades 1891. Sjuttioårsdagen inföll redan den 5 mars i år, men detta i sig rätt märkliga jubileum förbigicks då med tystnad, emedan föreningen hade för avsikt att ägna Wäinö Aaltonen sin jubileumsutställning och denna omfattande expo kunde fås till stånd först vid en senare tidpunkt.

Den utställning som Konstföreningen nu i höst har ägnat sin hedersledamot framhäver osökt också föreningens egen verksamhet och bringar framför allt dess två institutioner, ritskolan och galleriet, i åtanke. — Wäinö Aaltonen har ju själv utgått från Konstföreningens Ritskola och föreningens galleri räknar bland sina största skatter, en av jubileumsexpens yppersta granitskulpturer, enligt konstnärens egen utsago måhända hans käraste skapelse.

Ritskolan i Åbo är i själva verket betydligt äldre än den nu jubilerande föreningen. Skolan grundlades som bekant redan 1830 av målariämbetets älderman, C. G. Söderstrand. Finska Konstföreningen övertog skolan 1849, då Robert Wilhelm Ekman redan i tre års tid hade stått för undervisningen. Denna skola, som alltså är en pionjär för konstundervisningen i hela vårt land, har sedan 1906 drivits av den lokala konstföreningen. Då var Victor Westerholm skolans föreståndare och förste lärare. Genom honom befästes ytterligare det ansende som läroanstalten sedan Ekmans dagar åtnjöt. Westerholms stora pedagogiska förmåga har många av hans talrika elever vittnat om. Wäinö Aaltonen t.ex. anser, att den undervisning och handledning som han åtnjöt av Westerholm, utan tvivel var den bästa som då stod till buds i hela Europa.

Victor Westerholms pedagogiska värv täcker emellertid endast en del av hans uppoffrande verksamhet till fromma för Konstföreningen. I egenskap av föreningens förste intendent kan han med fog betecknas som den egentlige skaparen av galleriets samlingar. Många av Westerholms förvärv till museet är numera riksbekanta, nationella skatter. Låt oss nämna ett enda men talande exempel: Axel Gallen-Kallelas, på sin tid livligt debatterade målning "Gumma med katt", som Konstföreningen i Åbo införlivade med sina samlingar 1895.

Redan året efter föreningens stiftande, alltså 1892, gjordes de första förvärven till galleriet, som nu under sju decennier successivt har kunnat utbyggas, trots den olägenhet som städse knappa inköpsanslag medför. Samlingarna har under årens lopp riktats också genom talrika, värdefulla gåvor omfattande såväl enstaka objekt som hela kollektioner. Under de två första decennierna av föreningens verksamhet uppbars ett anslag för konstinköp av Åbo stad. Numera är det tack vare Ellen och Magnus Dahlströms testamentsmedel, som ett årligt inköpsanslag kan disponeras. Att föreningens galleri i dag — näst samlingarna i Ateneum — kan betecknas som den förnämsta offentliga konstsamlingen i hela landet, är alltså inte minst ett resultat av enskild offervilja.

Ett storslaget uttryck för denna offervilja är tillika själva museibyggnaden, Ernst och Magnus Dahlströms skapelse, som stod färdig 1904 och då överlämnades som donation till staden. Konstföreningen, dess galleri och skola kom då i besittning av rymliga och ändamålsenliga lokaliteter. Numera är det dock ett faktum, att de på sin tid väl tilltagna utrymmena har visat sig vara otillräckliga för galleriet, ehuru den ursprungligen för skolans behov projekterade bottenvåningen redan har tagits i anspråk som lokal för tillfälliga utställningar. — Alla museer har en inneboende tendens att expandera i oförutsett snabb takt. Så har det gått också med Konstföreningens samlingar. Då endast en del av museets bestånd kan exponeras för allmänheten, måste läget betecknas som i längden ohållbart. — Problemet pockar på sin lösning.

De resultat av sin verksamhet som Konstföreningen i dag kan redovisa för, borde vara väl ägnade att uppmuntra till en omprövning av föreningens behov. Låt oss därvid hoppas på en definitiv lösning av det största problemet just nu — trångboddheten i museet.

TURKULAISISTA

Kun Suomen Turku-lehti pyysi minulta haastattelua ja asetti sen teemaksi kysymyksen, minkälaisia turkulaiset ovat uudesta virkatulostani katseltuna, tuli heti mieleeni pari vastaväitteiksi kelpaavaa sananparta: "Kukaan ei ole profeetta omalla maallaan" ja "Totuudenpuhujat kivitetään".

Mutta ei kai ole niin tavaton vahinko, jos sitä, mitä seuraavassa sanon, ei otettaisi ihan vakavasti, ainakaan niin, että siitä loukkaannuttaisiin. Niinpä yritän.

Jakaisin kuntalaiset neljään ryhmään. Mainitsen ensimmäisenä ryhmän, joka on hankalin ja onneksi myös pienin. Siihen kuuluvat fakki-idiotit. He näkevät aina oman asiansa tärkeimpänä ja joka tapauksessa sellaisena, että kaupungin on sitä taloudellisesti tuettava. Kun tämän ryhmän ihmiset eivät tunne muita kuin omat asiansa, ei heidän kanssaan voi keskustella asioiden tärkeysjärjestyksestä eikä heidän mielipiteisiinsä voi vaikuttaa. Mutta iloitsen siitä, ettei tällaisia ihmisiä ole Turussa kovin paljon.

Toisen ryhmän muodostavat ne sosiaaliset ihmiset, jotka näkevät ympärillään paljon puutetta ja epäkohtia ja haluavat saada asioihin pikaisen korjauksen. Tämän tyyppin ihmiset ovat maan suolia. Hekin voivat olla hankalia, mutta heitä tarvitaan. He vievät heikytystä eteenpäin ja heitä on paljon. Mutta valitettavasti useimmat heistä haluavat samanaikaisesti lukeutua myös järempään mainittavaan kolmanteen ryhmään huomaamatta siinä mitään epäloogillisuutta.

Kolmas ryhmä koostuu veronmaksajamentaliteetin elähdyttämistä ihmisistä. Osa heistä on järjestäytynyt aatteensa ympärille, suurin osa ei. Hekin ovat välttämättömiä, jotta demokraattinen koneistomme hyvin täyttäisi tehtävänsä. Useimmiten he ovat oppositioasenteessa kaupungin viranomaisiin nähden, mutta oppositiokin on demokratiassa terveellinen ja tarpeellinen. Parlamentaarisen demokratian syntyneessä, Englannissa, tämä tosiasia on tunnustettu siten, että oppositio johtajalle maksetaan parlamentissa tästä "johtamisesta" erityinen palkka. Ainakin Turussa tulee tämä tehtävä ilman palkkaakin hyvin hoidetuksi.

Neljännän — suurimman — ryhmän muodostavat sitten ne tavalliset turkulaiset, jotka vaihtelevalla mielenkiinnolla seuraavat kolmen edellisen ryhmän puuhia kunnallishallinnon parissa. Heihin nähden on tärkeintä, ettei heidän mielenkiintonsa sammuisi. He muodostavat sen suuren joukon, jonka kannanoton varaan muodostuu ns. yleinen mielipide. Passiivisuudestaan huolimatta he ovat ryhmänä tärkein, sillä yleisen kuntalaisten valpasta asioiden seuraamista ja heisen mielipitteen kaupungin hallinnolle antamaa tukea ei kaupungin asioita voida kunnolla hoitaa.

Och sist och slutligen skulle jag konstatera "en årtlig belastning", som torde bero på att Åbo är en gammal kulturstad. Trots de meningsskiljaktigheter, som framträdde till exempel i stadsfullmäktige, fortgå diskussionerna dock i en jovialisk, humorfylld anda.

Marras Ketta

OSMO LAINE:

WÄINÖ AALTONEN

Turku on viettänyt suurta kuvataiteellista juhlaa. Turun taideyhdistys on liittänyt 70-vuotisjuhlinsa Wäinö Aaltonen taiteen kokonaisesityksen, jolla on mittavat piirteet. Aaltonen taiteilijapersoonallisuutta valotetaan sekä kuvanveiston ja maalauksen taholta. Työt muodostavat koko elämäntyön esittelyn, 50 vuotta taiteilijan elämäntaivalta.

Wäinö Aaltonen syntyi Kari-naissa maaliskuun 8 pntenä päivänä 1894. Hän on sekä isän että äidin puolelta vanhaa länsi-suomalaisista talonpoikaissukua, jonka jäsenet ovat olleet maanviljelijöitä ja käsityöläisiä. Aaltonen isä oli räätäli. Käsitäydollinen kätevyys ja luonteen vilkkaus on ilmeisesti peritty isän puolelta, äidin puolelta on saatu kestävyyttä ja kykyä harjoitukseen syventymiseen. Perhe muutti vuonna 1903 Turun Hirsensaloon. Turusta tuli näin Aaltonen koti- ja koulukaupunki.

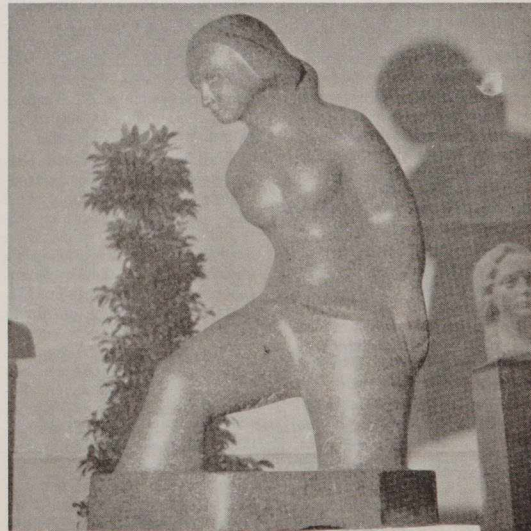
Kansakoulunsa suoritettuaan opiskeli Aaltonen Turun taideyhdistyksen piirustuskoulussa, jossa koulun johtaja Victor Westerholm opetuksellaan ja persoonallisella voimallaan jätti Aaltonen lähtemättömät jäljet. Westerholmin opetustapaan kuului innostaa ja viljellä oppilaidensa sisäistä kasvua eikä puuttua ulkoisiin yksityiskohhtiin. Aaltonen kertoi Westerholmin tavasta suhtautua oppilaisiin, miten Aaltonen itsensä piirtäessä Donatellon muovailemaa kipsikuvaa täysin abstraktisesti ilman ulkonaisia yhdennäköisyyspiirteitä Westerholm ryhtyi selvittämään taidekoulun tehtävää ja piirtämisen merkitystä erikoisesti. "Ahaa" kertoi Aaltonen lausahaneensa ja vähitellen ymmärtäneensä, mistä todella oli kysymys. Sitten Aaltonen sai kehittyä omassa laadussaan ja saadessaan vuonna 1915 päästötodis-

tuksen koulunsa parhaana oppilaana hän oli jo perillä suunnastaan ja alkoi toteuttaa ajatuksiaan, Aaltonen varmaa ja selvää näkemystä tulevasta urastaan osoittaa se, että hän päättää ryhtyä kuvanveistäjäksi, vaikka taidekoulussa ei tällä alalla annettu varsinaista opetusta.

Nuorukaisena Aaltonella oli henkisiä ja fyysisiä harrastuksia, jotka aikuisiässä tulivat hänen taiteessaan esille. Hirsensalon nuorisoseuran virkeät toimintamuodot saivat hänestä innokkaan harrastajan ja työväen urheiluseuran painimattolalla Aaltonen paini nimekkäiden urheilijoiden kanssa. Näistä nuorunden harrastuksista johtuneen Aaltonen miesveistoksien vankaan ja voimakkaaseen ulkonaiseen puoleen liittyvä herkkä ja henkinen ilme.

Niinkuin useiden tunnettujen taiteilijoiden on tapana ollut myös Aaltonen omalla tavallaan varhaiskypsä. Pari vuotta piirustuskoulun jälkeen Aaltonen valmisti sittemmin kuuluisan Graniittipojan. Veistoksessa ilmenevä kertakaikkinen valmius ei voinut olla opittua, vaan luontaiseen taiteilijakykyyn liittyvää salaperäistä tajua kauniiseen. Materiaalin käytön kehittyneisyys on kasvanut vaistonvaraisesta oivaluksesta. Suomalaispojan psyyke ja henkinen asenne on otettu kivistä esille näiän humoristisena. Veistoksen tasasuhde, symmetrisyys tuo mieleen egyptiläisen taiteen parhaimmat teokset. Sommittelultaan yksityiskohtia myöten harkittuna se on Aaltonen varhaistuotannon jyrkeä monumentti. Aaltonen taito graniitin käsittelyssä

© Kuvasto 2013

Kahlaaja, graniittiä

tullee esille muissakin teoksissa. Niihin liittyy vielä petteämätön tyyliajaja. Näyttelyjen Tukholman kansallismuseosta lainaksi saadussa sankaripatsaan monumentaalipäissä on rauhallisuutta ja hartautta. Runoilija Aaro Hellaakosken kasvonpiirteet ovat antaneet päälle yleispiirteet. Teoksen toteuttaminen Aaltosen alkuperäisen suunnitelman mukaan olisi antanut maailmalle ainiutalutisen jalon ja kirkastuneen sankaripatsaan. Istuvan tyden, Kahlaajan ja eräiden muiden graniittiveistosten pintakäsittely tuo mieleen veden kuluttaman vierin kiven pinnan. Tähän haluaa Aaltosen itsekin viitata eräissä pienessä graniittiteoksessaan, jossa kasvon piirteet ovat kaverretut juuri vesikiveen.

Punainen graniitti on Aalto-
sen kivimateriaaleista käyte-
tyin. Hän osoittaa mestaruut-
taan myös mustan dioriitin kä-
sittelyssä ja marmorin veistä-
misessä. Kuningatar Louisen
hienostunut pää ja pari muuta
muotokuvaa ovat edustamassa
tätä kivilaatua, marmoritaiteen

edustavimmat teokset ovat nuoruudenaikaiset tytönpää, Sibeliuksen mahtava monumenttipää ja kreikkalaiseen marmoritaiteeseen verrattava Hiuksiaan suoriva tyttö. Helsingin yliopiston teoksesta Vapauden jumalatar seppelöi voiton seppelillä nuoruuden on näyttelyssä suuri valokuvajäljennös.

Wäinö Aaltosen toinen päämateriaali on pronssi. Saveen muovattava perushahmo salli ikeistä jän persoonallisuuden esittelyn kaikessa voimassaan. Saviveistos rakentuu käsin ja käsinoksetuksen herkyys antaa veistokselle kauneuden. Tälläkin alalla Aaltosen on alusta alkaen mestari. Hänen vuonna 1919 muovaamansa Aaro Heilaoksen runoilijapä on kestänyt yli neljäkymmenen vuoden ankan kritiikin. Vuosina 1924–25 valmistui Aaltosen siihen saakka merkittävän pronssi veistos, Paavo Nurmen juoksupaitaan on ensimmäinen urheilijajaka, joka on ylisuurena tarkoitettu ulkoilmaan sijoitavaksi. Jälkeenpäinkin ää Suomen kuvanveistotaiteesta ole

Nurmi-patsaan ylittänyttä. Patsas ei ole vain ruumillisen kunnan loistava esitys, siinä tulee esille henkinen päättävyyks, sisukas tarmo ja esteet voitettava tahto. Aaltonen loi Nurmi-patsaassa kuvan Suomen nuorisosta, jossa yhtyy kokonaisuuksiksi henkinen ja fyysinen kulttuuri. Pronssisarjan viimeinen suuri teos on Turun yliopiston Genius ohjaa nuoruutta, josta näytellyssä on luonnos.

Aleksis Kivi ja Kiven maailma on kiehtonut Aaltosen taiteilijamielikuvitusta piirustuskoulun ajoista lähtien. Seisemän veljestä oli Aaltosen mielikuvista ja se vei miehen Kiven ajatusten pariin. Veistämissään Kiven päissä Aaltosen on luonut runoilijajahmon, joka on syvästi painunut Suomen kansan tietoisuuteen. Sisäiselle mielikuvallleen Aaltosen on antanut ulkoisen hahmon, joka ei ehkä ruumiillisesti pidä paikkaansa, mutta on henkisesti näköinen. Suurenmoisimpia Kiven rouhuden tulkintoja on Tampereen patsas Runoilija ja muusa tai niinkuin sitä kehitelyvaiheessa myös on kutsuttu Perhosen perässä karkalehtiva tyttö. Näyttelyssä tästä teoksesta on kullanyvärinen kipsiveistos, liiketutkielmana voittamaton ja symbolisessa kauneudessa vertaansa vailla.

Huolimatta tunnustusta saaneesta veistoksellisuudesta kiven ja pronssin käsitelijänä Aaltonen on aina uskaltanut olla myös kokeilija. 20-luvun ja 30-luvun vaihteen tienoilla Aleksis Kivi-suunnitelmien temmeltäessä taiteilijan miedessä tulevat esille Aaltonen kubitist muodonkokeilut. Musiea (puuta) ja Futuri (kipsiä) eivät ole kaukana Kiven pään hahmotuksista, vaikka ovatkin pitkälle tyyliyteltäjiä. Alkuluonnokset Kiven patsaasta varten ovat myös kubitistia. Aivan viime aikoina on syntynyt joukko teoksia, joissa on vieläkin vapautuneempi otte. Veistoksellinen luomisvire jatkuu...

Victor Westerholmin Aalto-
selle aikoinaan lausumat sanat
siitä, ettei tämä jättäisi maa-

laamista veistosten avulla saadun maineen vuoksi ovat jääneet syvästi vaikuttamaan. Näyttelyssä on sarja maalauksia eri vuosilta. Ne kertovat siitä kehityskuvaa, jonka saamme veistoksia tarkastellessamme. Keveämmän materiaalin vuoksi pääsevät Aaltosen tilapäiset oivallukset ja ideat helpommin esille kuin veistostaiteessa. Mieliala purkaukuto milloin pressioivien voimakkaasti värisä, milloin tyvenen sävyisesti. Tyyliittely noudattaa ajan henkeä. Myös maalauksen viime aikaisissa suoritksissa pance merkillä vapautumisen ja irroittautumisen tavanomaisesta.

Turun kulttuurielämän suuri haave: pystyttyä Aaltoselle omistettu taiteen talo, on astunut eteenpäin kohti toteuttamistaan. Sibeliuksen museo ja Aaltotalo voidaan yhdistää ja on todennäköistä, että aiikestä päästään tositoimiin. Wäinö Aaltosen suuri näyttely osoitti, millälaisista arvoista on kysymys. Aaltonen on itse kaikin voimin tukemassa ajatusta. *Turkua odottaa kunniatehtävä.*

© Kuvasto 2013

*Hiuksiaan suoriva tyttö,
marmorina*

Varmasti moni, varsinkin vanhempaan polveen kuuluvista turkulaisista koki epämiellyttävän yllätyksen lukiessaan hiljattain lehtiutisen, jossa kerrottiin käymäläsuunnitelmasta Itäisen Rantakadun doorilaistyyliin pylväikköön.

Tällaiselle "sudeettiturkulaisellekin", joka jo pikkupoikana lähipitäjästä Turussa käydessään on saanut lähtemättömän muistokuvan tästä pylvästä, silloin vielä sen edessä Arajossa keunneen saaristolaiskalaveneiden mastometsän tehostamana, se edustaa jotain sellaista kauneus- ja kulttuuriarvoa, jota ei sallisi herjattavan. — Miltä asia tuntuneekaan synnynnäisestä turkulaisesta, jolle se oleellisesti liittyy kotikaupungin "ystävällisiin äidinkasvoihin"?

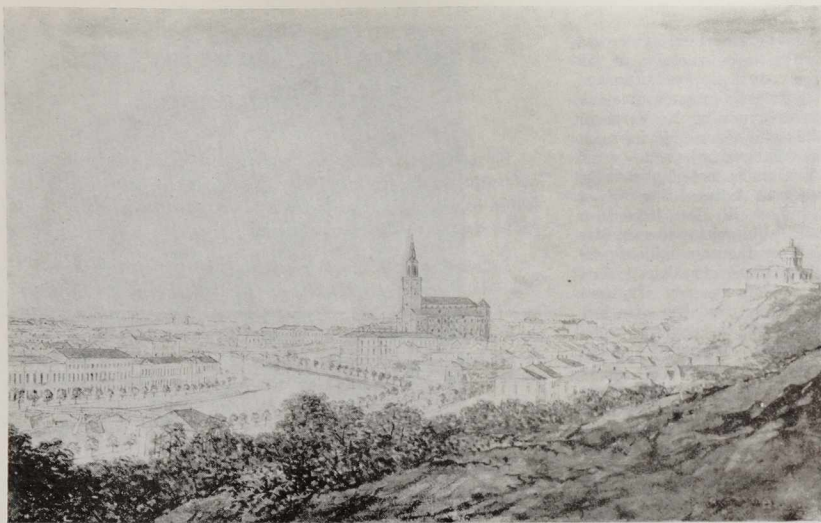
Maalaispojan silloinen pääosaltaan tiedostamaton vaikutelma on sitten vuosikymmenien kuluessa syventynyt ja voimistunut näkemykseksi tämän pylväsrakennelman arvosta eräänä vaikuttavana detaliina Tuomiokirkon ympäristön kokonaisuudessa.

Jo aikoinaan, kun pylväikköön sijoitettiin haiseva bensini-
asema, se vaikutti arvokkaan muiston loukkaukselta. Käymälän
sijoittaminen pylväikköön olisi kauneus- ja tunteenarvoihin kohdistu-
vaa vandalismia ja jo se, että sellaista edes vakavassa mielessä
ehdotetaan, osoittaa pietetin puutetta. Kun Turun linnassakin
päivittäin kuulee, miten kirpeästi suuri yleisö arvostelee esim.
entistämistyötä, jossa se vain epäilee tapahtuneenkin jonkinlaista
alkuperäisen muutosta tai aitouden tunnun häviämistä, ei uskoisi
löytyvän niin rohkeita miehiä, jotka uskaltaisivat ottaa vastuulleen
tämänlaatuinen barbaariteon.

Vanhan Turun siirtyessä nykyisin nopeassa tempossa autokoumina kaatopaikoille toivoisi, että edes Tuomiokirkon lähiympäristön jäisi vähän laajempi keidas, jossa jälkeemme tulevatkin voisivat vielä tavoittaa tämän kotikaupunkimme aidon, vuosisatojen-takaisen hengen. — Ja jos Pinella lahoamisen vuoksi on ruusuttava, on löydettävä mahdollisuus tämän pylväköön liittämiselle sen yhteyteen. Se on kyllä varsin raatava työ, koska siinä ei nykyajalle ominainen ultramoderni erikoisuudentavoittelu ja pöyhkeilyhalu saisi näytellä minkäänlaista osaa.

Ehkä tällä paikalla Aurajoen rannalla aikoinaan vallinnutta Vanhan Turun tunnelmaa olisi omiaan mielinpalauttamaan muutamien purjeilla varustetun saaristolaisvielen hankkiminen jokeen. Mahdollisesti niitä voitaisiin myös käyttää esim. hedelmänmyynti- kioskeina tms. Myös pika-ajuriaseman sijoittaminen kesäkuukausiksi läheisyyteen ja sen ajettavaksi suunniteltu jonkinlainen "Aurajoen kierros" kumpaakin Rantakatuja yli Martin- ja Kirkkosiltojen saattaisi kädä retkeilykausina? — — —

Eino Penttilä

På 1840-talet hade staden redan återuppgjorts efter den stora branden. Åbo hade blivit en ljus och luftig empirestad, där man för varje byggnad både i fråga om läge, storlek och utseende hade funnit den lösning, som med tanke på helheten var den bästa. Träden var ännu små, och grönskan dominerade därför inte på samma sätt som i våra dagar. — Laverings, enligt foto i Åbo stads historiska museum.

CARL-RUDOLF GARDBERG:

DET FRÄMMANDE ÖGAT OCH DET EGNA I 1840-TALET S ÅBO

De yttre dragen av det Åbo, som efter branden år 1827 hade rest sig enligt den nya stadsplanen med stora, öppna torg och raka, breda gator, kantade av merendels låga hus i empire, ha för eftervärlden bevarats i bild genom de bekanta litografiska vyerna av Knutson, Cardon och Reinberg. Mera ont är det däremot om beskrivningar i ord av staden från samma tid. Det kan därför måhända erbjuda ett visst intresse att se hur den återuppgjorda staden tedde sig för en resande främling, låt vara att hans besök var kort och hans intryck föga nyanserade.

Borgå Tidning publicerade i augusti 1846 under rubriken "En Tysk resande i Finland" en artikelserie, av vilken ett par avsnitt (i nr 60, 61) hänföra sig till Åbo. Författaren var en tysk vetenskapsman och litteratör, *Eduard Pelz*, som åren 1841 och 1842 hade besökt Petersburg, Estland, Finland, Sverige och Danmark för att sedermera sammanfatta sina intryck i en bok, "Wanderungen im Norden", som han utgav 1844 under pseudonymen *Treumund Welp*. Det var ur detta arbete redaktören för Borgå Tidning hade översatt ett par kapitel.

Pelz hade med ångbåten *Furst Menschikoff* rest från Reval till Helsingfors och efter

ett kort uppehåll där fortsatt färden västerut med samma båt. Betecknande för hans kritiska värderingar är att han fann skärgårdens skönhet över-skattad. I början kunde denna färd mellan holmar ha sitt eget behag, medgav han, men i längden blev den enförmig; ögat vill ej "låta nöja sig med idel granar, tallar och stenhopar, sinnet längtar efter någonting mer än detta. Därföre helsade jag Åbo slotts murar, som presenterade sig för oss på ett temmeligen stort afstånd, så mycket mera välkomne, som, på det bakom slottet belägna berget, alla tecken till en befolkad nejd visade sig." Han omtalar att slottet fordöm bevakade inloppet till Aura å,

att det ännu levde människor i staden som påminde sig hur havsböljorna sköljde slottsmurarna, ehuru fasta landet numera sträckte sig betydligt nedan om slottet, och att man nära detta hade grävt en kanal för att göra ån segelbar. När ångbåten saktade farten, fick han tillfälle att närmare betrakta själva slottet, men någon beskrivning av detta ger han inte, endast några reflexioner om Erik XIV och hans fångenskap. Större intresse för oss erbjuder fortsättningen:

"Ej långt ifrån Åbo slott, åt venster, är skeppsvärvet beläget, hvarest årligen en stor mängd handelsfartyg gå från stapeln. Vid högra stranden börjar själva staden, bestående till större delen af mycket små trädhus. Ett ibland dessa fastade isynnerhet min uppmärksamhet, dess tak stod nemligen i full blomma, liksom hade det varit besätt med *Sinapis arvensis*. Konsul N. förklarade mig, att sådana tak ganska ofta förekomma i Finland och att de voro ganska ändamålsenliga."

"Tre kanonskott från ångfartyget förökade den redan förut vid stranden talrik församlade folkmassan. Bara lifliga, glädliga ansikten! Olika emellan den Finska och Ryska nationalitén röjer sig redan i anletsdragen.

Oaktadt den år 1827 gjorda bedröfliga erfarenheten, är den efter branden åter uppstående staden nästan helt och hållet uppgjord af träd, förmodligen emedan penningbristen ej tillåtit något solidare byggnads-sätt. Staden är belägen på och emellan en hop backar, och vi hastade genast efter vår ankomst till en af dessa, för att få en försmak af den förtju-

sande utsigt, som, enligt mina bekantas uppgift, följande morgonen väntade oss från observatorium. Hvad vi sågo nedstämde snarare sinnet, än det gladdade det; uttrycket "förtjusande" är ej på sitt ställe der, hvarest man borde begagna uttrycket "ödslig, steril, ofruktbar". Breda gator, sådana man endast finner i de största städer, äro bebyggda med små envänings hus och sluta vanligen med ödsliga stenbackor. Endast här och der ser man ett större stenhus. Stadens stora omfång kontrasterar starkt med de folktoma gatorna; endast vid Aura-å är något mera lif."

Då ingen mat serverades på båten så länge den låg i hamn, erbjöd sig den förekommande kaptenen att hos en handlande beställa en god middagsmåltid till följande dag, vilket Pelz fann så mycket mer berömvärd, som vårdshuskulturen i Åbo ännu stod på en mycket låg nivå, hette det. "Endast på Societetshuset (våra dagars stadshus), hvarest äfven en Klubb finnes, kunna sådana resande som i staden sakna alla bekantskaper finna ett någorlunda drägligt kvarter, i annat fall skulle innevärnarnes gästfrihet ej tillåta den resande att taga in på något vårdshus."

Följande morgon längtade Pelz efter ett bad, och i sällskap med en reskamrat begav han sig därför till brunnsanläggningen i Kuppis, där det också fanns ett badhus. "Mina, på Svenska språket gjorda, förfrågningar om vägen dit besvarades öfverallt på ett mycket förekommande sätt. Alla, som jag frågade, och jag frågade med god flit ofta nog, hade tid att underrätta mig om vägen, flera till och med att följa mig ett betydligt sty-

cke framåt. Alla förstodo och talade Svenska språket, ehuru jag äfven hörde att man här och der begagnade sig af det Finska. Öfverste v. H. ville åtskilliga gånger göra sig förstådd på Ryska, men endast en Rysk soldat begrep honom; alla andra skakade på huvudet till tecken, att de ej förstodo hvad han sade. I badhuset träffade vi ett ungt fruntimmer, af temmeligen behagligt utseende, som erbjöd sig ett betjena oss under själva badet, hvilket vi, af ovana vid qvinlig betjening, på höfligt sätt afböjde; sedan erfor jag att qvinlig betjening ej vore något ovanligt vid baden i Finland, en sak som i moraliskt afseende ofta nog torde vara skadligt."

Efter badet besökte man domkyrkan och "stadens öfriga märkvärdigheter, som dock i allmänhet för icke-Finnar äro af föga betydelse." Ett besök på observatoriet och utsikten därifrån befäste hos Pelz intrycken från föregående dag: "Dagen var lugn och klar samt så varm, som man under 69° latitud kan önska sig den. Ut-sigten är vidsträckt, men ödslig. — Granitberg öfverallt, endast här och der ljung och nödväxta granar, — ingen fågel, ej en gång någon insekt hör man upplifva luften; man känner sig ensam och afskild ifrån hela den öfriga världen."

De negativa omdömena berodde utan tvivel delvis på att Pelz efter att ha läst den ryske litteratören Bulgarsins blomsterrika och starkt överdrivna skildringar från Finland hade väntat sig att här möta något slags motsvarighet till sin hembygds mellanuropeiska kulturlandskap, kanske också fjällvyer av schweiziska mått. Men det bör också erinras om att bergs-

höjderna i Åbo och dess omnejd ännu på 1840-talet framträdde kalare, skrovligare och mera dominerande än under en senare tid, då de klätts med planteringar, och att inte heller de trädgårdar inne på tomtorna, som skulle bli så karaktäristiska för 1800-talets Åbo, än så länge representerades av annat än spåda telningar.

Pelz återkommer ännu till ödsligheten: "Under en eftermiddagspromenad förvånades jag öfver den öfverfallt rådande tystnaden, inga människor, icke engång ett träd rördes af vinden. Det låg någonting dystert, hemskt ut denna tystnad; det såg ut som om en mäktig förtrollning hvilat öfver detta land. Här lärde jag mig först förstå de gamla sagoberättarne och mycket som jag fordom ansett för toma fraser, syntes mig nu hemtadt ur naturens eget sköte."

Helt folktom var staden dock inte: "På den vackra, af stora stenhus prydda, platsen vid Dom-kyrkan funno vi slutligen några människogrupper, vänligt blickande, öppna, ärliga ansikten. Isynnerhet frapperade mig en viss likhet hos qvinnorna, hvarigenom de voro svåra att urskilja, deras utseende påminner om Kalmuekisk härkomst, ehuru anletsdragen redan mycket mildrats, men ännu finner man hos dem samma utstående kindben, samma mun- och näsformation som hos de forna Hunnerne."

Om man i Åbo läste denna jämförelse med blandade kändslor, uppskattade man säkert mera vad Pelz hade att säga om arkitekturen: "Angenämt öfverraskades jag af den stora mångfalden som röjer sig i husens byggnadssätt; ännu i Helsingfors påminnes man derom,

att polisen föreskrifver en viss likhet i afseende å husens byggnadssätt och utseende, här råder i detta afseende större frihet, endast breda och raka gator förefinnas, är man belåten.

De talrika handelsbodarna voro uppfyllda af utländska varor. Endast få Ryska artiklar finna här, enligt köpmännens utsago, afsättning; man anser dessa senares kvalitet ej stå i något förhållande till deras dyrhet."

När Pelz på aftonen inför avresan till Stockholm i tankarna genomgår allt som han sett, hört och upplevat under sin vistelse i Ryssland, gör han en reflexion, som hundratjugo år senare förtjånar att citeras, även om den inte här skall kommenteras. Det föreföll honom, säger han, som om han skildes från ett folk "det der i framtiden kommer att öfva öfvervägande inflytande på världshistoriens gång. Ryssland framskrider med stora steg på civilisationens bana och Finlands lott torde blifva att bilda en förenande länk emellan Ryssland och det öfriga Europa."

*

Den tyske resenärens skildring visar hur det återuppgydda Åbo tog sig ut för ett främmande öga vid ett kort besök utan personliga kontakter. Det ödsliga Stilleben, som här målades, hade blott föga att säga om den rörelse som pulserade under ytan, här liksom annorstädes. För stadens egna invånare, som här levde sitt dagliga liv, tedde den sig säkert annorlunda. Det finns i själva verket en skildring från exakt samma tidpunkt, som ger åbo-bons syn på sin stad och där-

med lyckligt kompletterar den resande främlingens bild. I Åbo Underrättelser för den 16 juli 1842 ingick ett litet kåseri. "Åbo i Juli" av signaturen H., bakom vilken möjligen dolde sig tidningens redaktör, magister Herman Fredrik Sohlberg. Käsörens polemiserar mot den redan då spridda föreställningen om Åbos tråkighet. Men framför allt är hans inlägg förtjänt av att här citeras i sin helhet som en frisk och målade skildring av sommarnärliv i 1840-talets Åbo, tangerande många platser, än i dag välbekanta i varje fall för alla äldre åbobor:

"Det har blifvit en nog allmän jargon, att Åbo under sommarmånaderna skulle vara en tråkig stad. Kan Min Herre, som påstår detta, egentligen säga hvaruti detta tråkiga består, och hvad som fattas oss här? "Gatorna äro så folktoma och ödsliga." — Kan väl vara, att man just ej behöfver tränings och skuffas, men så bör M. H. betänka, att vi bo i en stor stad, som har mycket bredare gator och rymligare torg och öppna platser än någon annan stad i vårt land. Kanske äro också människorna hos oss icke så förbält stora, och taga så mycket utrymme, som på andra orter. — "Men här saknas alldeles promenader och nöjen." — Förlåt M. H.! Var så god och promenera till en början längs Auras strand, på Östra och Vestra sidan kan vara likgiltigt. Jag hoppas det ej skall ångra er. Dessutom gör ju Solide hvarje Söndag sina lustfärder i vår vackra skärgård. — Men M. H. hatar kanhända Ångbåtsfart, tag då en slup och segla ut på den vackra Runsala-fjärden. Är ni poetisk, kan ni landstiga och släcka er

törst ur Choraei källa, har ni ett praktiskt sinne, så beundra den skog af master, som reser sig vid Beekholmen. Blir det er för qvalt och ni behöfver låta vädra er, så styr genom Boekholmssundet ut på Erstan. Hårtill är bäst att välja en Söndags eftermiddag, då vädret är vackert och fjärden vimlar af en mängd slupar, hvaribland en "liebhaber" strax med hänrykning skall urskilja tvenne, som fördelaktigt stieka af mot de öfriga, liknande tvenne snöhvita svanor ibland en hop anspråkslösa gäss. På återresan kan M. H. göra ett besök på det förtjusande *Bagarla*, der natur och konst förenat sig att skapa ett litet nordiskt paradis, eller på det pittoreska *Cathrinaedal*. Skulle hungern på återfärden från sistnämnde ställe anfalla er, kan M. H. vika in på *Mojkojs* att äta filbunka och derefter styra kosan till staden, eller landstiga på Heikilä-sidan, — om så behagas. — Apropos af Heikilä! Kanske älskar M. H. promenader till fots eller häst. Då råka vi i valet och qvalet. Är ni krigiskt stämd, så vandra till Stor-Heikilä och bese de gamla batterierna; vill Ni åter mera njuta naturens skönhet, bör ni föredraga Lill-Heikilä, som för närvarande har så mycket vackert, icke att förigåta det nya simhuset, som så länge stått på torra landet, par verst från sjön. — Nå, nå, det goda kommer aldrig för sent. — "Detta är väl också allt hvad Ni kan förövisa", hör jag er utropa. För ingen del M. H. Går ni ut genom Tavast-Tull, kan ni taga en uppfriskande Dusch vid den förträffliga, nya badinrättningen vid Hallis och på återfärden kasta en pott kägel eller taga någon förriskning i par-

TOIVO T. RINNE:

MESSUAJATUKSIA

Turun Messuilla "Turun-päivänä" pidetty puhe

Turun messut ovat päättymässä. Niiden menestys on ollut kiistaton. Messujen merkitys ulottuu pitkälle eteenpäin ja saaduille kokemuksille rakentuu moni talouselämän ja henkisen kehityksen uusi ajatus.

Messut on vietetty Turussa, maamme vanhan messulaitoksen synnyinkehdoissa. Turun kaupunki on tämän johdosta halunnut järjestää Turun päivän huomioidakseen omalla tahollaan nämät messut. Päivän ohjelmasta huolehtineen toimikunnan puolesta lausun läsnäolijat tervetulleiksi tähän tilaisuuteen.

Tavallaan on liian aikaista lähteä esittämään messuja koskevia ajatuksia, mutta toisaalta jo ennen messuporttien sulkeutumista saattaa olla paikallaan suorittaa joitakin arviointeja, jotka liikkuvat yleisten näkemysten piirissä taustanaan välähdykset vanhan Turun historiasta.

On tosiaan merkittävää, miten aika muuttaa tavan ja ajatuksen. Näille messuille kaikki ovat olleet sydämellisesti tervetulleita. Entisaikojen markkinoiden ilmapiiressä sitävastoin monasti kasvoi kiista ja katkeruus. Jo v. 1545 Turku täytyi käyttää vahvemman oikeuttaan ja ehdotti, että Naantalin

markkinat lakkautettaisiin ja naantalilaiset siirrettäisiin nykyisen Kaskenkadun seutuville. Hanne epäonnistui. Tänä päivänä Naantali ja monet muut Turun talousalueen paikkakunnat ovat erittäin toivottuja osanottajia näillä messuilla.

Näkin tässä uuden ja kehittyneemmän ajattelutavan ilahduttavan merkin. Ei näet voi olla toteamatta, että talousalueemme jokaisen kunnan olisi entistäkin enemmän kasvatettava omiaan piirissään yhteistunnon piristävää elämäntapomusta. Jokaisella kunnalla, pienimmästä suurimpaan on oma tehtävänsä yhteisen päämäärän toteuttamisessa, liikkeuapa sitten aineen tait hengen alalla. Tässä suhteessa Turun messut aivan ilmeisesti ovat tehneet kiitetävän palvelun kotimaakunnallemme.

Turkuun saapui Ruotsista v. 1742 Carl Lenning tuomiokirkon urkuriksi. Hän oli musiikin ystävä ja moniaisten aatteiden mies. Hän totesi, että katolisen ajan hartaiden kirkkomessujen kaiku ilmeni vielä hänenkin aikanaan siinä, että lukemattomat Suomen kaukaisilta kuiltalta Turkuun saapuneet markkinamiehet varsin mielellään pistäytyivät tuomiokirkossa saamassa harrasta mieltä sen valtaivan hol-

ken — om ni tror, att sådant "går an". Men jag märker, att M. H. vill se vår sköna värld, vår egentliga Societé samlad. Styr då edra steg åt Nylands-tull, till trädgården vid St. Henriks hälsökälla. Hårtill bör ni välja en vacker Måndags, Onsdags eller Fredags-afton, då "Harmoni-musik" serveras för hugade åhörare, och dessutom, om ni är behagsjuk, göra er toilette med liten mera *soin* än vanligt. Här får jag nu

presentera för Er grupper af herrar och damer, lägrade kring små gröna bord i det gröna. Vi finna en god restauration, billard, kägeln, musik, och någonting gladt och trefligt, som sprider sig öfver det hela. Alla arangemanger äro gjorda med smak och ospard möda. Hvad kan man mera begära? Efter en der, i godt sällskap förstås, tillbringad afton vill jag se om M. H. ännu påstår att vi ha tråkigt i Åbo."

vien suoissa. Lenning alkoi soitella rakkaita urkujaan markkinaväelle, joka mielellään pysähtyi näitä säveleitä kuuntelemaan. Mutta Lenning sai v. 1766 vastaansa mahtimiehiä, joiden mielestä urut oli rakennettu Jumalan kunniaksi, mutta ei suinkaan markkina- ja messuväen ratoksi. Tässäkin suhteessa aika on muuttunut, sillä tuomiokirkon suoissa on moni messuväkeen kuuluva viime päivien aikana voinut hiljentyä vakavien asioiden pariin. Pitäisin toimenpidettä varsin arvokkaana tällä hetkellä, jolloin messujen renessanssi on alkamassa.

Turun Henrikin markkinoiden luonne maallistui voimakkaasti 1800-luvulla. Vuoden 1868 elinkeinonvapausta v. 1876 avattu Turun—Tampereen rautatie heikensivät niiden voimaa ja alkuperäistä tarkoitusta. Mutta traditio ei kuole helposti. Markkinat jatkuvat, ja niiden menossa alkoi ilmetä villiintymistä. Varsin huomattava osa turkulaisia tavallaan huokaili markkinoiden takia 100 vuotta sitten.

Kauppaa käytiin luonnollisesti vielä paljon ja runsaasti muutakin värikkyyttä oli, mutta myös varjopuolet lisääntyivät. Eräissä mielessä voi sanoa, että Turku Henrikin messumarkkinoita odotellessaan eli tulossa olevaa myrskyä edeltävässä hiljaisuudessa. Esim. 1867 tammikuun 13—15 päivien välisenä aikana ei tapahtunut pienintäkään rikettä. Vasta 16 p:nä myrsky puhkesi, kun markkinaväki ja oman kaupungin pahikot pääsivät vauhtiin. Usean päivän aikana oli kaikki poliisivoimat pidettävä liikkeellä ja heille hankittava vahvistusta. Varkautta, taskuvarkautta, hevosvarkautta, juopumusta ja hurjaa ajoa oli kovin runsaasti.

Muutama poiminta. Samana aamupäivänä muuan lehtorin rouva, asessorin rouva ja pastori rouva menettivät nykyisellä kaupattorilla kukkaronsa. Suunnilleen 20 markkaa eli runsaasti 5000 nykyistä markkaa oli jokaisella ollut mukanaan. Saaristolaisemännän vene puolestaan oli yön aikana kadonnut tuntemattomille teille ja saman tien oli hävinnyt perunat ja 5 villiä pyttyä. Hevosia varastettiin yksillä markkinoidilla

5 ja jopa 10 kappaletta. Palvelustyöiltä hävisi vaatevarasto — 5 hametta ja yömyssy. Erään porvarin pakarituvaassa mies putosi kuumaan vesipataan. Lompakko-varkaan saalis nousi lähes puoleen miljoonaan nykymarkkaan. Sata vuotta sitten ei ollut messupankkia. Rahat oli kuljetettava mukana. Eräänä markkina-aamuna laskettiin yli 90 henkilöä juopuneiden säilytyssoijista.

Luvut ovat korkeita. Turussa näet oli tuohon aikaan vain 16.000 asukasta. Ajatukset kulkeutuvat näihin messuihin. Kaikkialla on nähty hyvää järjestystä ja liikennettä. Varkaudet ja juopumustapaukset ovat käytännöllisesti katsoen olemattomat, kun tarkastelemme asioita noin 150.000 messuvieraan näkökulmasta. Ja vaipausta on kuitenkin ollut enemmän kuin milloinkaan aikaisemmin tämänkaltaisissa puitteissa vietetyissä tilaisuuksissa. Messualueella on ollut myös baari, jossa on tarjottu kotimaassa valmistettuja viinejä. Vaikka tässäkin asiassa saatamme olla eri mieltä,

niin messujen kokemukset ovat osoittaneet, että lasillisen tarjoaminen hyvin hoidetussa baarissa ja tarkkailun alaisena on raittiusmielessäkin voitto, kun vertailukohteeksi otetaan omia pullojaan käyttelevät ainekset ja näiden liepeillä liikuskelevat Alkon sala-kauppiaskilpailijat. Meidän maassamme on tästä ikävästä ilmiöstä monia esimerkkejä, jotka nyt onneksi Turun messuilta ovat kokonaan puuttuneet.

Lopuksi palaamme vielä hetkeksi 1600-luvulle. Säätyrajat olivat silloin ylipääsemättömän korkeat. Turun akatemia eli omassa eristyneisyydessään. Alkavan teollisuuden yrittäjät ja käsityöparojen mestarit kuuluivat omiin karsinoihinsa. Näillä messuilla Turun korkeakoulut ovat esittäytyneet suurella tilaisuudessa, jonka pääteemana on ollut kauppa ja teollisuus. Ajatus on ollut hyvä ja se on tavallaan sinetöinyt ne erinomaiset suhteet, joiden merkeissä aineen ja hengen edustajat ovat yhdessä tätä seutua rakentaneet.

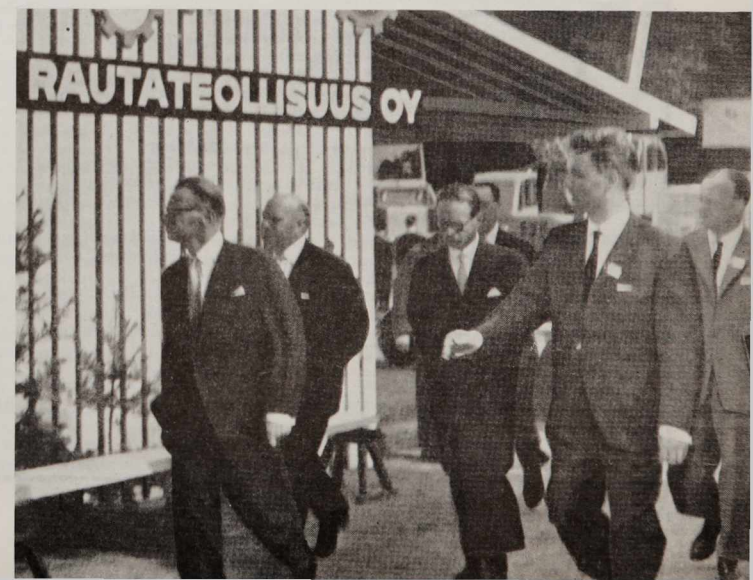
Viereisellä sivulla "merkkihenkilöt" messujen viihdelinjalta: maan- ja maailman-kuulut poikatenorit suomalainen Sakari Hotti ja italialainen Robertino Loreti ovat kohteliaita toisilleen (ilman kateutta?).

Merkkihenkilöitä Turun Messuilla

Yläkuvasa Tasavallan Presidentti Urho Kekkonen tutustuu erääseen messujen harvinaisuuteen, vuodelta 1913 olevaan autoon, joka vieläkin on ajokuntoinen ja jota sen omistaja J. Koski Mynämäeltä ohjauspyörän ääreltä esittelee. Heidän välisään messujen toimitusjohtaja Heikki Löyttyniemi, vasemmalla messujen hallituksen puheenjohtaja V. Valavaara ja jäsen Matias Lindstedt.

Alakuvasa vasemmalta lukien kauppa- ja teollisuusministeri Ilmari Hustich, sosialiministeri Mauno Jussila ja kaupallinen neuvos Paavo Aarnio kiertelemässä messunäyttelyä toimitusjohtaja Löyttyniemen ja hallintoneuvoston puheenjohtajan, maaherra Esko Kulovaaran saattamina.

BONI PELKONEN:

PHAETON

— poikana tunsin lähdon
jäiden halki matkasin kohti aurinkoa
— sitruunapuiden alle

— nuoreen Galliaan
viihdyin siellä:

— rotuni, ihmiset lauloivat päivään
kaduilla vetelchtimässä
kauniit jumalattaret

temppelien ovilla hymyilevinä
ja tuona virran
goottein laumat
likaisine hevosineen

unohtuivat:

Meri

tuulen puhtaus
ja taivaan sini

— rakastin Adrianmerta, langusteja
nuorta viiniä juuri puserrettua
poljettua paljain jaloin

virtaa tuhansine
laivoineen raskaita
hevosia aasia ja talonpoikaa

omistan ne kaikki.
Kuin eilisen

muistan pohjantulen

tunsin — henkyyksen poskellani:
— näin kohorttien jäisen

loistokkaiden
satojen rivit

legaattien kotkat levitetyin siivin
tien

tomupilvet

laivat

Britannian

— ja ensi kerran kuulin
kilven kätinan

kun fascet

rytmikkäiden askeleiden
tahdissa hankasivat haarniskoihin

lähdin:

Haudat

puiden alla

ystäväni

meren

saarella

haudat ovat

hoitamattomia yksinäisiä
hautoja meren saarella

— muistan ystäväni:

legioonan sadat nukkuvat

kilvet kasvoillaan

kukkien juurten välissä

muurahaisten vieressä...

Kauppiaat

myyvät amuletteja

Lapsel

vievät seppeleet

lehtoihin kiven viereen.

Merkit

— puikin pürretyt

— terävillä veitsillä

mahlanjuoksuaikaan

silmujen puhjetessa

— kuihduttaneet

nämä puut

varjat ovat terävät

koboltinsiset

valkoiset käyvät

oksilla joilla

ennen

vain naavua rungoissa joihin

rakastuneet nojasivat

vaikenevat

linnut oksille lentäneet

liikkumattomina taivasta päin

hiljaisuus

— paljaat jalkani

kiivin haavoittuvat

tiellä

varjat

liikkumattomat silmät

— kivet mustat

— puut

kuolleet linnut

— ääneti

Todellisuus on

omasi

lähtö

lähteminen

tästä —

EINAR W. JUVA:

TURUSSA v. 1775

Turku-Seuran syysjuhlassa pidetty esitelmä

Kuvitelkaammepa tulevamme tänne Turkuun v. 1775.

Minkälainen oli tämä kaupunki silloin?

Vieraat matkustajat sanoivat, että Turku oli keskinkertainen maaseutukaupunki. Se sijaitsi silloin, kuten nykyäänkin seitsemän kukkulan välissä, kahden puolen sen läpi virtaavaa Aura-jokea. Se oli hyvin epäsäännöllisesti rakennettu kapeitten ja osittain mutkittlevien katujen varsille. Keskuspaikkana oli tuomiokirkko ympäristöineen. Siellä täällä näki joitakin kivirakennuksia, mutta etupäästä talot olivat puisia, useasti kaksikerroksisia, päädyt kadulle päin. Ulompana kaupungin keskustasta rakennukset olivat ryhmittyneet, miten sattui, pitkien jokirantaa ja läheisten vuorien kupeille. Oli myös aukioita ja toreja. Yleensä tontit olivat ahtaita ja kapeita. Asutus oli verraten laajaa — aina nykyisen Itäisen kadun seutuvilta Aninkaistenmäelle ja Piispanpellosta lähelle linnaa kapeana kiilana joen kummallakin puolella.

Asukkaita oli täällä n. 9 000.

Mutta niin mitätön maaseutukaupunki kuin mitä monen mielestä näytti, Turku sentään ei ollut. Olihan se vanha kaupunki, syntynyt jo historian hämärässä, ei perustettu. Se oli iät ja ajat ollut maan pääkaupunkina, jonne Suomen hallinnollinen, kirkollinen, kaupallinen ja opillinen elämä oli keskittynyt. Täällä asui Turun piispa, täällä oli tuomiokapituli, täällä maan ainoa hovioikeus ja akatemia, joka juuri näinä aikoina eli loistonsa päiviä. Turku oli myös alkavan teollisuuden syntymäsiijoja ja turkulaisten laivat kyntivät maailman meriä.

Mutta oliko se sittenkin hiukan unelias?

Eipä suinkaan! V. 1771 oli tänne perustettu seura — Aurora-

seura — "Aamuruskon yhdistys", joka kokosi piiriinsä maan henkiset voimat. Se aloitti maan ensimmäisen sanomalehden — ruotsinkielisen — julkaisemisen. Ja v. 1776 alkoivat Suomenkieliset Tietosanomat ilmestyä. Täällä oli siis erilaisia yleisiä harrastuksia, ja henkinen ilmapiiri oli virkeätä.

Tähän turkulaiseen yhteiskuntaan levisi keväällä 1775 tieto, että kuningas aikoi kesän tullen tehdä matkan Suomeen ja käydä myös Turussa. Jo edellisellä vuotena häntä oli odotettu ja kutsuttu jo pari henkirakuunaryhmentin komppaniaa kaupunkiin vartiotehtäviin. Akatemiassa oli myös jo ryhdytty valmistuksiin. Mutta matkasta ei tullutkaan mitään. — Tällä kertaa asia oli varma.

Olikin kulunut jo 23 vuotta siitä, kun valtakunnan hallitsija oli käynyt Suomessa. V. 1752 oli Aadolf Fredrik — nykyisen kuninkaan Kustaa III:n isä — tehnyt laajan kiertomatkan valtakunnan itäisessä puolikkaassa ja silloin käynyt myöskin Turussa. Täällä oli hänet otettu loistavasti ja juhlallisesti vastaan. Mutta sitä ennen oli kulunut yli 50 vuotta siitä, kun Ruotsin valtakunnan kuningas oli vierailut Suomessa — Kaarle XI oli v. 1694 ollut Peräpohjolassa ja silloin pistäytynyt myös Oulussa. Ja sitä ennen saadaan mennä Kustaa II Aadolfiin saakka, joka idässä käymien sotien takia joutui useasti meidän maahamme, myös Turkuun. Hän asui silloin linnassa ja täällä v. 1614 sattuneen tulipalon aikana osoitti todella kuninkaallista mielenlaatua. Se tulipalo hävitti muuten suuren osan linnasta, joka sitten jäi asumattomaksi. Aikaisemmin — keskiajalta ja 1500-luvulta sekä 1600-luvun alussa oli hallitsijan käyntejä

useammin, mutta sitten ne olivat tulleet perin harvinaisiksi.

Mistä tämä johtui? Eikö sitenkään osattu antaa arvoa suomalaisen uskollisuudelle.

Mutta palatkaamme takaisin vuoteen 1775 ja Kustaa III:n matkaan. Hänellä oli aivan erikoinen syy tulla Suomeen. Suomalaiset olivat huomattavalla tavalla avustaneet häntä, kun hän v. 1772 pani toimeen vallankaappauksen, jolla lopetti säätyvallan kaikkine sen varjopuolineen, ja seisoneet sen jälkeen vakaina hänen puolelleen. Suomalaiset olivat varmaankin tuolloin hänen uskollisimpia alamaisiaan. Hän ymmärsi, että tälle uskollisuudelle oli rakennettava ja että Suomi ansaitsi kaikkea sitä huolenpitoa, mitä kuningas ja valtakunta saattoivat antaa. Ja tämä aika — ensimmäiset hallitusvuotensa — olivat hänen suurta aikaansa. Silloin hän teoillään ja suunnitelmillaan voitti koko valtakuntansa väestön puolelleen. Niinpä siis: hän paloi halusta osoittaa kuninkaallista suosiotaan myös unohtetuille ja ikään kuin taka-alalle jääneille suomalaisille. Siksi tämä Suomen matka oli hänestä niin tärkeä.

Maaliskuussa 1775 alkoi Turkuun saapua tietoja kuninkaan matkasta. Tämän ajan virallisessa ja yksityisessä kirjeenvaihdossa puhutaan paljon tästä matkasta. Hänen piti tulla toukokuussa. Koko kevät olivat turkulaiset, sekä viranomaiset että yksityiset, tuihuissaan. Paljon piti korjata ja siivota, jotta kaupunki mahdollisimman hyvin voisi ottaa vastaan korkean vieraan. Kaupungin kunnia oli kysymyksessä.

Maaherra ilmoitti kuninkaan tuloista kaupungin maistraatille maaliskuun 27 p:nä ja kehotti kaikkia kaupungin kellarimestareita ja krouvareita, leipureita ja teuras-

tajia sekä puutarhureita olemaan varuillaan ja hankkimaan mahdollisimman hyviä tuotteita kuninkaan keittiöön sekä hänen seurueensa tarpeiksi. Saatuaan tämän ilmoituksen maistraatti päätti kutsua kaikki nämä erilaiset elintarvikkeiden porvarinsa maistraatin 29 p:nä asiasta neuvottelemaan ja päättämään. Ja viikkoa myöhemmin pidetyssä maistraatin kokouksessa, jossa myös kaupungin vanhimmat olivat läsnä, suunniteltiin tarkemmin, miten oli valmistauduttava ottamaan vastaan näin korkeata vierasta. Ja silloin hyväksyttiin 13 pykälää:

1. Hämeen, Uudenmaan ja Aninkaisten tulleissa olevat tuliportit oli kunnostettava, niitten katot laudoitettava sekä rakennukset siiveltävä punamaalilla.

2. Kuninkaan tulopäivän iltana oli toimeenpantava ilotulitus. Kaupunkilaisten oli sitä varten hankittava kynttilöitä. Samassa pykälässä velvoitettiin ne, joilla oli sikoja, olemaan päästämättä niitä kaduille ja kujille.

3. Kadut oli puhdistettava.

4. Linnan silta, jossa kuningas astui maihin, oli kunnostettava ja sen peitteeksi hankittava sinistä verkkaa.

5. Linnan luo oli rakennettava kunniaportti.

6. Pikisaaren rannassa, jossa kuninkaan eskaaderi laskisi ankurinsa, oli siellä olevat kaupunkin laivat takiloitava ja varustettava juhlapuilla.

7. Oli hankittava veneitä, joihin kuningas seurueineen laivoitanssa laskeutuisi, sekä niitten sotajat puettava siisteihin vaatteisiin.

8. Linnan laiturilla oli porvariskaartin oltava kunniavartiosta.

9. Aurajoelle, maaherran asunon kohdalle, oli sijoitettava proomu ja siihen tykkejä, jotka saattoivat ampuu kunniailauksia.

10. Vastapäiselle Vartiavuorelle oli järjestettävä juhlailotulitus.

11. Kuninkaan seurueelle oli hankittava kunnolliset asunot vuodevaatteineen ja kalustoineen.

12. Raatihuoneelle oli hankittava kynttilöitä ja valmistettava läpikuultavia kuvia allekirjoituksineen.

13. Kaupunginvartijain puvut oli siistittävä.

Oli siinä monenlaista tehtävää — ja maksamaan se myös tuli. Kaikista kustannuksista vastaisi porvaristo, jolta sitten taksoitukseen kautta kulut perittäisiin.

Jo vappuna ilmoitettiin maistraatille, että teurastajat olivat lähteneet maaseudulle Porin puoleen hankkimaan teuraskarjaa. Kaupungin arkkitehti Schröder lupasi rakentaa kunniaportin sekä kunnostaa linnan laiturin, mutta vaati siitä 400 t. kr. — hänelle myönnettiin vain 300 t. kr. Kuninkaan keittiötä varten hankittiin 72 säkkiä puuhillia.

Miten tärkeänä pidettiin jokaisen porvarin mukanaoloa, kuvaa seuraava tapaus. Porvari Mikael Wahlström aikoi lähteä jähdillään Tukholmaan. Mutta voiko hän lähteä, kun hän kuului porvariskaartiin? Asia joutui maistraatin ratkaistavaksi. Päätettiin silloin, että hän oli paitsi porvari, myös kippari, ja kipparina hän sai lähteä.

Varsin pieni ei kuninkaan seurue ollut, jos siihen luetaan vielä ne 208 kuninkaallisen kaartin miestä, jotka upseereineen saapuivat jo aikaisemmin ja jotka kuninkaan Suomessa oleskellessa majoittuivat Turkuun. Heille — samoin kuin oman maan henkikaartiin rykmentin kahden kompanian miehille ja hevosille — turkulaisten oli hankittava majoitus ja muona. Ei se ollutkaan mikään pieni tehtävä, sillä minkäänlaisia kasarmeja ei tuolloin ollut. Mutta hyvin selviydettiin — ja kun kuninkaan vierailu oli päätynyt, annettiin molemmiin puoliin — sekä maistraatin että sotaväen — kiittävät lausunnot majoituksen ja muonituksen onnistumisesta.

Näihin ja moniin muihin valmistuksiin ryhdyttiin. Niinpä täydennettiin linnan kirkon sisustusta. Silloin pystytettiin ne kuninkaantuolit, jotka monet meistä vielä muistavat ja joitten jäljennökset nyt kirkkosalia koristavat.

Myös akatemia alkoi varustautua. Tukholmassa asuva kansleri Ulrik Scheffer ilmoitti varakansleri, piispa Mennanderille kuninkaan tulosta. Kokouksessaan tou-

kokuun 16 p:nä konsistori päätti seurata sitä suunnitelmaa, joka oli tehty jo edellisellä vuonna kuninkaan silloin aikomaa matkaa varten. Mitä se sisälsi?

Kesäkuun 6 p:n 1774 pöytäkirjasta me luemme, että silloin päätettiin hankkia konsistorin huoneeseen uudet tapetit, maalata valkoisella liimavärillä akatemian talo — se sijaitsi silloin Tuomiokirkon vieressä, nykyakatemiataloa ruvettiin rakentamaan vasta 1802 — ja anatomiasali sekä kunnostaa viimeksimainittu ikkunat. Piispa lupasi pitää ruotsinkielisen puheen kuninkaalle. Konsistorin huoneeseen oli tuotava se valtaistuinkoroke, jota oli käytetty Aadolf Fredrikin vieraillessa v. 1752, asetettava kirjastossa säilytettävä Hänen Majesteettinsuoli sille sekä sen päälle sininen katos, joka luultiin voitavan saada lainaksi hovioikeuden II osastosta. Akatemian rappusille sekä lattialle oli levitettävä sininen verho, joka vuokrattaisiin kaupungin kauppiailta. Kursoreille oli hankittava uudet puvut, vaaleansiniset kaprokki, joissa valkoiset kaluunat oli nauhaakkeet. Musiikkia johtamaan pyydetettiin kaupungin musikanttia Jania, joka oli taitavampi siihen tehtävään kuin akatemian oma musiikin opettaja, tihrethööri Lenningh. Tämä asia oli kuitenkin hoidettava tahdikkaasti. Kun varmaankin kaupungissa toimeenpantaisiin juhla-ilaisuus, oli akatemian ikkunoihin asetettava läpinäkyviä kuulokuvia ja varustettava ne sopivilla ajatelmillä. Tämä annettiin professori Bilmarkin mietittäväksi. Ja mahdollista väitöstilaisuutta varten sai professori Gadd tehtäväksi sopivien teesien laatimisen sekä taitavan respondentin hankkimisen.

Näin akatemia suunnitteli kesällä 1774, ja samaa suunnitelmaa päätettiin noudattaa nytkin. Kun toukokuun 27 p:n konsistorissa keskusteltiin tulevasta promootiosta, joka päätettiin pitää kesäkuun 28 p:nä, jolloin kuninga olisi palannut kiertomatkaltaan, oli akatemian kansleri Scheffer saapuvilla. Tällöin esitti piispa Mennander, että varsinainen promootioakti toimitettaisiin ruotsiksi. Kanslerin mielestä se kui-

tenkin oli outoa. Hän sanoi, ettei valtakunnan muista yliopistoista tulleita tapausia, jolloin tämä akti olisi toimitettu äidinkielellä, so. ruotsiksi, joten hänestä olisi varmintä pitää se entiseen tapaan latinan kielellä. Mutta hän jätti asian kuitenkin konsistorin päätettäväksi. Aktista tuli latinankielinen.

Tukholmasta kuningas lähti hyvän tuulen saattamana toukokuun 23 p:nä Hämeenmaa-Odenilla. Turun ja Porin läänin maaherra Rappe oli jo 12 p:nä lähtenyt Turusta seurueineen häntä vastaan Ahvenanmaalle. ”Sinä 24 p. toukokuussa, joka oli Kristuksen taivaaseen astumisen päivä, tuli Hänen Kuningallinen Majesteett Gustavus se kolmas merta myöden tänne Turkuun” — me luemme virsikirjojemme ajantiedosta. Hänen laivansa ankkuroi kl. 10 aikaan Pikisaaren redille. Satamassa olevat, juhlapiputetut laivat ampuivat kunniailauksia. Vastapäiselle rannalle, linnan sillan vaiheille oli kokoontunut vastaanottajia. Siinä oli hovioikeus, eri rykmenttien upseereita, koko akateeminen virkakaarti sekä porvariskaarti ynnä paljon kaupunkilaisia, kaikki juhlaavaateissa. Kello neljän vaiheilla kuningas nousi häntä vastaan lähetettyyn veneeseen ja soudatti itsensä seurueineen linnan laiturin. Täällä oli vastaanotto sydämellinen ja innohnut. Kaikki halusivat nähdä nuoren kuninkaan ja osoittaa hänelle ihailua ja kunnioitusta.

Kun virallinen esittely oli tapahtunut, nousi kuningas satulaan ja ratsasti komeitten kunniaporttien kautta kaupunkiin seurueensa saattamana ja kansanjoukkojen osoittaessa hänelle suosiotaan eläköön-huudoin. Näin tultiin maaherran asunnolle, L. Rantakadulle — talo Kirjaston vieressä on vieläkin pystyssä — ja sinne kuninga majoittui. Kuten jo aikaisemmin oli suunniteltu, pantiin Turussa toimeen monia juhlia kuninkaan kunniaksi ja kaupunki oli iltaitin juhla-ilaisuina. Suurestiko se erottausti kauniina kirkkailtana ja -yönä ympäröivästä valosta — on eri asia. Mutta ilotulitus oli pantava toimeen. Akatemian seinään oli kiinnitetty suitsutusastia

ja sen yläpuolelle kuninkaan nimikirjaimet sekä latinankielinen, suomeksi näin kuuluva kirjoitus: ”Kiitollisuus tämän uhrin toimittaa”. Kirjastorakennuksessa oli kuvattuna Minerva, kädessään kullattu lyhyde, ja sen yläpuolella kirjoitus: ”Tästä jұлmalten sallimuksesta Pallas iloitsee”. Myös Raatihuone Suurtorin päässä sekä Aurora-seuran huoneisto joen länsirannalla olivat juhla-ilaisuut ja varustetut kuulokuvilla metelauseineen. Monen porvarikodinkin ikkunoissa oli myös kynttilöitä palamassa.

Seuraavana päivänä kuningas lähti ylivohvitalimestarinsa, vaapaaherra Levenhauptin Moskovaan viemään tervehdyksensä Venäjän keisarinalle, serkulleen, Katariina II:lle. Kun kuningas näin oli saapunut rajamaahan Suomeen, piti hän tällaisen tervehdyksen lähettämistä naapurin hallitsijattarelle asiaan kuuluvana ja tärkeänä.

”Sinä 29 p. samassa kuussa” — seuraamme jälleen ajantietoa — ”astui kuningas ylös akademiaan kuuluttelemaan sekä sitä puhetta, kuin silloin olevalta pispaalta doctor Carl Fredrik Mennanderilta pidettiin, että myös sitä ruotsinkielistä sanain kampausta eli disputationia — väitöstilaisuutta — rakkaudesta isänmaata kohtaan, kuin professorin ja Vaasan ordenin riddarin Gaddin ohjaamisen alla pidettiin. ”Ja erikoislaatuisten lisän tälle tilaisuudelle annotti se, että eräät kuninkaan seurueen jäsenet suvaitsivat osallistua väittelyyn. Piispa ja akatemian varakansleri Mennander oli tätä juhlaa varten julkaissut ruotsinkielisen kutsukirjeen, jossa hän esitteli kaikki Ruotsin ja Suomen hallitsijat, jotka olivat käyneet Suomessa. Sellaisia tilaisuuksia oli aikakirjoissa toisinaan useamminkin ollut, mutta enimmäkseen ne olivat olleet harvinaisia — hän siinä selitti.

Turusta kuningas lähti toukokuun viimeisenä päivänä ”ensin Helsinkiin ja Sveaboriin ja edespäin muihin kaupunkiin hamaan Hämeenlinnan asti, josta palautettiin hän myös poikkeis Kanganpään, josta Turun hevosväki koottuna oli, jotka hän siellä lä-

pitse katsoi ja heidän sotaharjoituksia koetteli, niin kuin hän muissakin paikoissa, kulkeisiansa täällä Suomessa, joissa sotaväki koottuna oli, aina teki.” Kierrettyänsä näin neljättä viikkoa Etelä-Suomea, tarkastettuaan Helsingin ja Loviisan linnoitukset sekä tutustuttuaan maamme puolustuslaitokseen yleensäkin ja käyttäen sitä sellä rajalla saakka, kuningas palasi Turkuun.

Täällä oli jälleen valmistauduttu vastaanottamaan häntä seurueineen. Jo kesäkuun 16 p:nä maistraatti totesi, miten kaupungin teurastajat olivat varustautuneet — ja kirjaan saatiin viedä, että Voivalinilla oli 10 härkää, 10 juottovasiikkaa ja 2 karitsaa, Nymänilla 8 teuraseläintä ja 2 juottovasiikkaa, Ahbergillä 8 teuraseläintä, 4 juottovasiikkaa, 10 lammasta ja 3 karitsaa, Petrellillä 6 teuraseläintä, 6 lammasta ja 2 karitsaa sekä Röxellillä 8 härkää, 1 lammasta ja 5 sikaa.

Oli siinä muonaa kuninkaalle ja hänen seurueelleen vielä kotimakkalekin.

”Sinä 26 p. kesäkuuta tuli kuningas taas Turkuun” — ajantieto kertoo — ”ja 28 p. mainitussa kuussa kunnioitti hän kirkkialla läsnäolemisellansa taas tähtä Turuun akademia, silloin tapahtuvaisessa magisterein kruunaamisessa — promootiossa — antain itse luvan professorille Bilmarkille, joka tätä toimitusta silloin täyttämän piti, niittä 34 silloin avoituita magistereiksi tehdä; tämä on yksi armo ja kunnia, jota ei vielä yhdellekään akatemialle Ruotsin valtakunnassa tapahtunut ole. Samana päivänä Hänen Majesteettins myös kirkossa kuultelisaarnaa, kuin siinä tilassa pidettiin, ja ehtopuoleen läksi merta myöden taas Stockholmiin, johon hän ensimmäisenä sunnuntaina sen jälkeen kerkeis”. Matkalle oli häntä saattamassa koko Turku.

Kuninkaan matkaseurana oli ollut myös muutamia valtaneuvoksia ja heidän kanssaan hän piti kesäkuun 6 p:nä Helsingissä harkittavan istunnon. Siinä hän vahvisti maamme varten yleisen

Jatkuu siv. 30

Tämänpäivän Turku on kuin kerrosvoileipa: alimpana vanha kulttuuri- ja puistovyöhyke, joka, keskellä keskustan kiveriämaa, ylempänä pientalojohdyskaunta ja päällä maaseutu.

PEKKA SIVULA:

TURKU KEHITYKSENSÄ KÄÄNNEKOHDASSA

Nyt, kun pahin asutuspula on voitettu, on mahdollista pysähtyä katsomaan jo tehtyä työtä ja ennen kaikkea ajattelemaan, mitä on nyt tehtävissä. Tähänastisten kahvien vuosien kuluessa ovat Turun kasvot muuttuneet melko perusteellisesti. Entisestä puutalovaltaisesta kantakaupungista on tullut kerrostalojen hallitsema tihentymä. Rakennustoiminta on tapahtunut pääasiassa nykyiseen rakennusjärjestykseen perustuvien määräysten pohjalla, mistä näkyvimpänä seurauksena on ollut rakentamisen sattumanvaraisuus yhtä hyvin asuntojen kuin liiketilojenkin sijoituksessa. Katuja on levennetty uudisrakennusten kohdalla tonttimaata supistamalla. Hyvityksenä on tästä annettu tonteille oikeus rakentaa korkeampia

rakennuksia kuin rakennusjärjestyksellä edellyttänyt. Niinkään on osittain korvattu katumaan luovutus lisätyn kerrosalan. Kaikki tämä on ollut tarpeen, mutta siitä on sittenkin jäänyt puuttamaan yhtenäinen kokonais-suunnittelu.

Kaupungin keskusta, jonka luonnollisesti tulisi olla ennen kaikkea liikokeskus, onkin nyt muodostunut tiheimmin kansoitetuksi asuontoalueeksi kaikkein etuineen ja haittoineen. Näennäisestä elintason kohoamisesta huolimatta on asuntojen tuotanto niin laatuun kuin asuntojen keskimääräiseen kokoonkin nähden kulkenut alas-päin. Vain varustelunsa puolesta asunnot ovat entistään parantuneet, joskin niidenkin osalla näyt-

televät huomattavaa osaa pääasiassa mainosarvoa omaavat teki-jät. Sensijaan esimerkiksi kylpyhuone on pienentynyt melkein olemattomiin.

Minkälaisia ovat sitten tulevaisuuden näkymät Turun kehityksen suhteen?

Kaupungin elinehtohan on työtilaisuuksien luominen, joista avainasemassa on teollisuus. Sen piirissä tapahtuva kehitys heijastuu koko kaupungin rakennustoiminnassa ja kasvussa. Nykyaikainen teollisuustuotanto on yhä enemmän automatisoitua. Tämä edellyttää entistäänkin laajempia tontteja, jotta toiminta voisi tapahtua yhdessä tasossa. Tämänlaatuinen teollisuus edellyttää alihankkijoita, pienteollisuutta ja eri-

laisia palvelumuotoja, jolloin työtilaisuuksien määrä ei pienene, vaan siirtyy toisiin muotoihin. Kaikki merkit viittaavat runsaaseen teollisuustontitarpeeseen kaupungin reuna-alueilla, missä uudet tiet pystyvät niitä hyvin palvelemaan. Tämänlaatuinen kehitys edellyttää kuitenkin laajakatseisuutta yhtä hyvin maanomistajien kuin teollisuuden taholla.

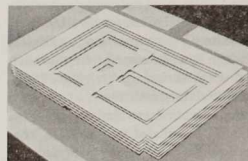
Yhteiskunnan kehityksen toisena tärkeänä edellytyksenä on jatkuva koulutustason kohottaminen. Turku onkin tässä suhteessa tulevaisuuden kaupunki. On erittäin onnellista, että Turun korkeakoulut elävät vilkkainta kukoistuskauttaan jatkuvasti monipuolisen tuen. Turkulaisille se merkitsee nuorison koulutuksessa tuntuva säästöä ja tuhatlukuisen ulkopuolisten opiskelijoiden tuoma panos vaikuttaa jo liike-elämässä tuntuvasti. Kaiken lisäksi kaupungilla on tilaisuus korjata valmiita saantoja omiin tarpeisiinsa näiden päätessä opintonsa. Teknillisen opetuksen laajeneminen on käynnissä ja toivoa sopii siltäkin alalla korkeinta mahdollista tasoa. Alemmanasteisen koulunkäynnin osalla muodostaa ammattikoulutus yhä tärkeämmän sektorin. Kaikenkaikkiaan on todettava, että kiristyvässä kilpailussa onnistuu parhaiten se yhteisö, jonka koulutustaso on korkein.

Muuttuva liikenne, ennen kaikkea moottoriajoneuvoliikenne, tulee entistään näkyvämmän vaikuttamaan kaupungin kehitykseen. Jo nyt on nähtävissä seurauksia autojen lukumäärän räjähdysmäisestä kasvusta ja tällä vuosikymmenellä otaksutaan autokannan kaksinkertaistuvan nykyisestä, jolloin vasta saavutamme Ruotsin tämänhetkisen tason. Maantieverkkoamme on kiitettävästi kehitetty. Kaupungin kadut eivät nykyisellään pysty vastaanottamaan kasvavaa liikennettä, ellei ajoissa ryhdytä toimenpiteisiin. Laajaa ja rakenteeltaan epämääräistä keskustaa on siten muutettava, että joko houkutuskin tai pakkokeinoin on sieltä saatava pois ne toiminnot, jotka aiheuttavat tarpeettomasti liikennettä. Kysymys sivuaa jopa turkulaisille perin läheistä toimintaa kuten tori- ja hallikauppaa, jotka päivittäin tuovat keskustaan runsaasti väkeä aina esikaupungeista asti pikkuostoksia suorittamaan. Moottoriajoneuvoliikenteeseen liittyy huolto- ja korjaus-toimintaa, joka sekä tarvitsee runsaasti tilaa, mutta ei sopeudu kaupunkialueelle.

Satama ja laivaliikenne kehittyvät omien lakiansa mukaan. Uutuutena ilmestynyt autolauttaliikenne merkitsee huomattavaa muutosta niin henkilö- kuin tavarakuljetustenkin alalla.

Vuosisadan vaihteenaikainen rauhallinen pikkukaupunkilaisnäkymä.

Tulevaisuuden keskustaratkaisu: Aura-, Eerikin-, Kristin- ja Yliopistonkatujen väliin jäävään korttelin suunnittelua varten toimeenpannun kilpailun voittanut professori Antero Pernaja ja arkkitehti N.-H. Sandell'in ehdotus. Korttelin muodosta yhtenäisen, matalon kauppa-keskuksen, jonka sisälle jalankulkijalle rauhoitettuja kauppatiehoja. Ensimmäisessä vaiheessa on tarkoituksena toteuttaa korttelin poikki Puolalankadulta Eerikin kadulle avattava katettu jalankulkukatu.

Kauppa ja varastointi osoittavat kehitystä niinkään suurempaan keskitykseen ja niinollen myös tonttimaan tarve on kasvamassa. Tukkukauppa ja varastointi asetuu sopivimmin päätettiin tuntu-maan, jolloin raskaan kuormali-kenteen ei tarvitse lainkaan tulla kaupunkiin, kuten nyt on asian laita. Vähittäiskauppa on niinkään kehityksessä omien kannattavuusperiaatteidensa mukaan. On syntynyt valintamyymälöitä, kauppakeskuksia, toimitusmyyntiä jne. Kaikilla näillä on omat erikoiset tilantarpeensa, joita ei voida järkevästi tyydyttää nykyisin menetelmin: asuinkerrostalojen pohjakerroksen pilaren ja porras-huoneiden puristukseen jäävä tila merkitään myymäläksi...

Asuntojen rakentamisesta Turus-sa on julkisuudessa keskusteltu runsaasti. Vähemmälle huomiolle

Kerrostalo parhaimmillaan soveltuu maaston muotoihin.

ovat jääneet ne syyt, jotka ovat tehneet kaupungin keskustasta asuntoalueen. Varakkaan turkulaisen ihanteena on tilava talvasunto hissillisen kerrostalon ylimässä kerroksessa, josta mielellään avautuu näköala puistoon tai joelle, lisäksi kesähuvila enintään puolen tunnin automatkan päässä meren rannalla, vieläpä kalasauna ulkosaarella. Vähemmän varakas turkulainen tyytyy kaksioon hissillisessä kerrostalossa sekä kesämökkiin. Suomessa ei liene toista kaupunkia, jossa ero kesän ja talven välillä olisi selvemmin havaittavissa. Kesäaikaan vaikuttaa kaupunkimme suorastaan autilta. Pitkän ja harmaan talvikauden haluavat turkulaiset viettää lähelä toisiaan nauttien kaupungin suomista mukavuuksista, sen valoista ja hyöriästä. Kesällä korvataan maaseudun vapaudessa kaikki talven epämukavuudet ja kerätään voimia seuraavaa talvea varten.

Keskustassa tullaan aina tarvittamaan asuntoja lähinnä vanhemmalle polvelle ja lapsettomille. Nykyinen keskustan asutokanta pystyisi tosin majoittamaan paljon suuremmankin kaupungin yksinäiset ja lapsettomat, joten on jo aika ryhtyä saattamaan sitä oikeaan asemaansa julkisen ja liike-elämän, kulttuurin ja ajanvietteen toimintakenttänä. Kantakaupungin reuna-alueet ovat luonnollisia kerrostaloasuntoalueita. Olakseen sosiaalisesti ja terveydellisesti nykyaikaisia vaatimuksia vastaavia, on niiden asukasluku mitoitettava nykyisin sallittua tiheyttä huomattavasti alaisemmaksi. Vielä on mahdollista ja välttämätöntäkin laatia suunnitelmat laajalle alueelle yli tontin- ja korttelinrajojen. Pientalosta kaupunkiasutonta on tulemassa päivän puheena, vaikka se esimerkiksi Englannissa on kautta aikojen ollut vallitsevana. Onhan oma talo suomalaisellekin kivahäi, joskin sen nyt monelle korvaa kesämökki iloineen ja kaikine kirkotappioineen. Pientalo, johon käsitteenä sisältyvät rivit, ketju-, atrium- ja omakotitalot, on kieltämättä paras mahdollinen perheasunto. Se on ensin saatava tutkimuksen, rakennusteollisuuden ja vapaan yritteliäisyyden piiriin

Vuosi sitten julkaisimme tässä lehdessämme tämän saman kuvan. Tekijä on taiteilija Harry Henriksson ja kuva esittää näkymää Hovioikeudenkadulta Kerttulinmäeltä päin katsottuna. Taustallaan nähdään ent. atemiantalo ja tuomiokirkko. Taiteilijan Turku-seuralle lahjoittamaa kuvaa käytettiin onnittelukortin kansikuvana, kun seura painatti kortteja ilman tekstiä ja toisen erän suomen- ja ruotsinkielisiin tekstein jouluihin ja uuden vuoden onnitteiluksi käytettäväksi. Emme itsekään olleet tietoisia vuosi sitten, miten "kreivin aikaan" lahjoitus saatiin ja kortit valmistutettiin. Tänä vuonna lyhyen Hovioikeudenkadun "kasvat" ovat täysin muuttuneet. Oikealla näkyvien rakennusten tilalla on nyt uusi kerrostalo, johon kuuluvassa matalassa liikesivessä on jo liiketoiminta alkanut. Vasemmalla olevat rakennukset on purettu ja uuden rakentamisen ryhdytty. Näiden Hämeen- ja Hovioikeudenkadun kulmauksessa sijaitsevien tonttien lisäksi on myös toinen Vähä-Hämeen- ja Hovioikeudenkadun kulmaltaista purkamisvaiheessa. Kuvasta tuli niinmuodin kahden joulun välillä "historiallinen". Se esittää taustalla näkyvät monumentaalirakennukset kehityksissä, joita ei enää ole. Painos kortteista on niin vähissä, että kannattaa kysyä kirjakauppojen paperiosastoilta tätä huokeahintaista korttia, jonka voi joko joulujakuvuoden vaihtotervehdyksenä tai kirjokorttina käyttää, kun haluaa esim. entisille turkulaisille toimittaa erikoislaatuisen viestin vanhasta Turusta.

voidakseen menestyksellä kilpailla kerrostaloasumisen kanssa. Oikein suunniteltu pientaloalue, joka sopivasti liittyy korkeamman tehoisuuden omaaviin kerrostaloryhmiin, on sekä taloudellisesti että sosiaalisesti ihanteellinen asuimuoto.

Parhaillaan on uusittavana asuntojen tuotantoon vaikuttava verohuojennuslaki. Uusittavana on myös Turun rakennusjärjestys, joka muodostaa pohjan kantakaupungin asemakaavan uusimistölle. Vasta uudella asemakaavalla voidaan saada aikaan ne muutokset,

joiden tarve jo nyt on tunnistettu. Valvutun yleinen mielipide vaikuttaa ratkaisevasti niiden toimenpiteiden onnistumiselle, jotka tähtäävät Turun kehittämiseen menneisyytensä arvon mukaiseksi uudenaikaiseksi kaupunkiyhdyskunnaksi. Kilpailu kaupungin välillä on kovaa todellisuutta. On aika Turunkin ottaa kehityksensä ohjat omiin käsiinsä, avata ovet uusille työmahdollisuuksille, tasoitaa tietä koulua käyville, varata kehitysmahdollisuudet liikenteelle ja kaupalle sekä ohjata asuntojen rakentamista terveempään suuntaan.

KAARLO ISOTALO:

LUKU ROMAANISTA "SAARNAAJAN KIRJA"

Saarnamies Luimula istui asemakylän kahvilassa. Oli elokuun alun hioistavia päiviä: huikan uneliaita, jolloin hän oli saatu korjuseen, mutta ei vielä ohra ole niin tulleentunut, että sitä voitaisiin alkaa leikata. Ruis nuokki raskain, paikoin vihertävän vivahtavin tähkypäin: se oli kypsytynyt hitaasti keskikesän sateista johtuen.

Maalaiskylän asukkailla oli muutaman viikon odottava tauko. Pidettiin vähän runsaampi ruokalepo päivällä. Katseltiin pihanurmella selällä maan poutapilvien uiskentelua korkeuksissa. Valjastettiin iltarupeamalle hevojen ja ajettiin kesantopellon laitaan: ruiskylvöään odottavia peltota piti karhita.

Luimula oli nähnyt ohi kiitävien maisemien kylä. Hän oli seurannut niitä junan ikkunasta. Nähty pelloillaan kyntävien isäntien vakavat askeleet, kun he astelivat sahan aukaisemaan pöhlähtelevää vakoja. Ja saarnamies tuli verranneeksi itseään Jumalan kyntömieheen, joka joutuu aukaisemaan pahuuden orasta kasvavaa ihmispeltoa, sillä kylvää hän ei vielä voi. Peltä täytyy avata. Särkeä sen ruohottunut pinta, avata vako kuivuneeseen sarkaan, joka on ollut kesantona. Astella siinä Jumalan sanan tuomitsevilla askellilla niin että se pöllättää. Sitten vasta kylvö, kun maa on

puhdistunut, synnin ruoho ruvennut kuivumaan.

Saarnamies ajattellee kylää, johon hän on menossa. Kylä on outo hänelle. Hän tuntee kylän vain kuulopuheitten perusteella ja sanomalehtien uutisista. Saarnamies ajattelee: hän suree, mutta surun takaa ikään kuin pilkistäs jotakin innoittavaa ja voimakkuutta enteilevää toimintatarmaa, ja kaiken taustana on kylä, josta hän on kuullut paljon pahaa. On kuin Herra olisi alkanut koetella juuri sitä kylää. Antanut sen asukkailla vitsauksia. Varoituksen omasta kiivaudesta niissä koetelemuksissa, joita kylässä oli tapahtunut — tulipalot... Saarnamiehen pää laskeutuu kahvilapöydän ääressä nojaamaan käteen. Hän muistaa vielä pahempaa: Siellä on tehty huorin, ryvety lihan himoissa, surmattu synnissä siitetty lapsi. Keitetty viinaa ja tapeltu puukoin. Kädet hakeutuvat ristiin, kun hän näitä kaikkia ajattelee. Mutta saarnamies ei voi kuin toivoa, että jaksaisi vyyryyttää Jumalan ankaran tuomion pilven peloitukseksi — ja pelastukseksi...

Luimula on juonut kahvinsa. Vaipunut ajatuksiinsa. Ajatellut kauan: rukouksen tavoin ja voimallisesti. Hänelle on ollut kahvilan muut asiakkaat kuin elävän havainnon ulkopuolisia oljioita,

hän ei ole heitä huomannut. Ei oven käyntiä. Ei pöytien ääressä istuvia, pois lähteviä ja tulevia asiakkaita. Mutta nyt hän nostaa jo kasvonsa ylös. Kahvila on tyhjentynyt. Owensuupöydässä istuu vain poika tai nuorukainen miehen ja pojan väliltä. Nuori mies ei ehdi kääntää katsettaan saarnamiehestä pois, niin nopeasti ovat Luimulan kasvat kohonneet kumaruudesta. Nuori mies punastuu. Askeinen liikkumattomuus muuttuu hänessä levottomuudeksi:

— Se on hän, nuoren miehen aivoissa syntynyt varmuus, mutta hän ei osaa sanoa mitään. Antaa vain pitkien jalkojensa liikkahdella pöydän alla. Poikaa nolottaa pelon sekaisesti.

Luimula nousee kohoten pitkäksi. Hänen hartiansa ikään kuin levenevät siinä kun hän seisoo suorana pitkä tukka lakittomassa päässä melkein hartiottien tasalle ulottuvana. Saarnamies ottaa askelia ja on kohta nuoren miehen luona. Ojentaa kätensä:

— Olen! Olet Pirttikoskelta?

— Olen! Muuta he eivät sano toisilleen. Kyytimies nousee nolona. Hän on ojentanut äsken kätensä istualtaan. Sen hän huomaa nyt vasta. Saarnamies ottaa kahvilan naulakosta mustan paltoonsa ja matkalaukun, sellaisen "amerikalais" mallisen, jonka kyytimies on näh-

Turkulaiskirjailija Kaarlo Isotalo on syntynyt Pyhäjoella pohjois-Pohjanmaalla 20.1.1918. Kotiseudultaan hän siirtyi v. 1946 Turkuun. Aikaisemmin hän ansiotyönsä ohella alkoi kirjoitella niin runoja kuin proosaakin eri lehtiin. Ensimmäinen oma julkaisu oli runokokoelma "Yli karikon" (1950). Sitten kesti myöskin kymmenen vuotta, ennen kuin seuraava teos ilmestyi. Sekin oli runokokoelma "Tämä meistä" (1960). Samana vuonna tuli julkisuuteen myös Kaarlo Isotalon esiköromaanin "Telakka", joka merkitsi nyt kokonaan kirjalliseen työhön antautuneelle tekijälle varsin huomionarvoista saavutusta, jota vielä viime keväänä julkaistu romaani "Maantie" vahvisti. Nykyisin vireää luomiskautta elävällä kirjailijalla on edelleen kustantajalla odottamassa vuoroaan runoteos ja romaani, jonka lisäksi lehtemme on häneltä saanut julkaisutavakseen luvun uudesta tekeillä olevasta teoksesta. — Arvoستلجائن antaman tunnustuksen lisäksi Kaarlo Isotalo on hiljattain saanut myös Suomen Kirjailijaliiton Kariston palkinnon sekä Turun kaupungin ja Nurmijärven Opintokerhorahaston kirjalliset palkinnot.

nyt jokaisessa talossa josta on käynty Amerikassa. Ja melkein joka talosta siellä on joku käynty. Tai on nyt parhaillaan: isä, veli tai setä. Ja nuori mies alkaa ajatella Amerikkaa astellessaan Luimulan rinnalla hevosen luo. Luimula ei puhu mitään. Kyytimies ehtii ajatella. Edetä äksäisestä pois, unohtuu kahvilassa noussut levottomuus.

Kun he tulevat hevosen luo, se kuopii rauhattomana. On syönyt jo kauransa: pussi heiluu huihtovana hevosen turvassa.

Vierierittaat keinahattele. Asemakylä liukuu: ja kahden puolen tietä olevat maalatut kauppatalot — pankit. Yhden talon ovenpäältä Luimula luukee: "Pohjolan Osake Pankki". Ja hän kääntää vielä kärryjen ohittaissa päätään sivulle, melkein taakse. Se nimi pisti hänen silmään, ja samalla se sai yhteyden toiseen asiaan, kylään johon hän oli menossa. Niin, sekin oli lehdessä: pakko-huutokauppakuulutuksessa: "Pohjolan Osake Pankin saatavista jos ei laillista estettä tii maksua satu..." Miten se nousikin nyt mieleen.

Saarnamiehen pää kääntyy entiseen asentoon, menosuuntaan. Hän istuu takaistuimella ja katsoo nyt kyytimiehen niskaan rattaitten tärinässä. Nuoren miehen yläruumis heilahtelee: hartiat ovat leveät, melkein kulmikkaat. Luimula ajattelee nuoren miehen äitiä, jonka kirje hänellä on pöytätaskussa. Heränneen äidin huolestunut kirje. Luimula muistaa kirjeen kauniit ja säännölliset kirjaimet: niistä muodostuneet sanat ovat elävinä hänessä. Saarnamies kysyy ajatuksissaan kyytimieheltä:

— Ovatko sinun syntisi painamassa sen piskuisen lauman sydäntä, jonka hädän tähden äitisi kirjoitti.

Kylä harvenee. Asumukset jäävät kuin uneliaaseen päiväväeneen. Alkaa peltoaukeita ja niittyjä. Kuuluu enää vain heikkona kaihuna asemakylän ohi ajavan junan kolina. Tullaan metsäiselle taipaleelle. Molemmat rattailla olivat ovat ajatelleet kuin oli toistaan ensitapaamisen levottomat ajatukset. Saarnamiehen ajatuksissa on jo tyhjiä, rauhallisia tuokioita. Tien molemmin puolin on

voimakasta pihkan tuoksua. Korvien kuultavissa melkein äänettömän metsän yksinäiset risahtelut, lintujen lyhyet tirskaukset ja kaviointien tasaisen rytmikäs astunta tiestä. Mutta ajattelemaan tottuneen ihmisen mieli ei voi pysyä kauan levossa: ei olla sellaisessa uneliaassa olemattomuudessa, mihin Luimula oli äsken joutunut. Ne pohdinnasta vapaat hetket tuntuivat hänestä aina jäljestäpäin kuin hukkaan heitettyiltä työkaluilta, melkein syntyisiltä tuokioilta. Saarnamies riistäytyi irti toimitettomuudestaan. Hän oli kynnöms. Hänen piti tuntea mynlaatu osataksaan valita sitä mukaa työaseen terävyyden. Luimula alkakaa työn. Sanat toteavat ensin ilman hiostavuuden. Etenevät matkalla olevaan kylään johon ollaan menossa. Vähin erin taloihin: kylän tapahtumiin.

Kyytimies vastaa. On kuin hän puhuisi hevoselle. Heittelisi sanoja sen taaksepäin sojottaviin korviin.

Tie kaartuu kaltevana. Hevonen ottaa muutamia juoksuskellia. Vieritit pompottavat niin että sanat jäävät odottamaan tasaista käyntiä. Kyytimies katsoo taakseen: vilkaisee nopeasti ensimmäisen kerran koko matkan aikana kuin peläten, että saarnamies on pudonnut, kun ääntä ei enää kuulu.

Katset sattuvat, toisen kerran ensitapaamisen jälkeen yhteen, kyytimiehen ja Luimulan. Kyytimies ei enää punastu: kasvoille on noussut jo odottavaa ilmettä. Luimula sanoo:

— Siellä on suruttomuutta, Pirttikoskella. Ja sanan nälkäisiä on. Mutta onko nuorissa?

Nuori mies kuulee yllättyneenä muuttuneen puheen aiheen. Hän on jo melkein unohtanut, että mies takaistuimella on saarnaaja. Noussut hymy vetäytyy nopeasti kasvojen kireyteen ja kädet alkavat lujittaa suitsia. Mutta hevonen puistaa päätään ja lyö hännällään huihtaus vastalauseeksi suitsien kiristymiseen: ei ota juoksuskelta. Kyytimiehen on vastattava:

— No niin, hän sanoo vanhan ihmisen äänellä ja tavalla. — Ei ole uskovaisia nuorissa.

— Riettautta vaan ja synti... huoruutta!

Kyytimies kuulee Luimulan äänen kovana, nyhtelevana. Etuistuimella niska painuu hiukan kumaraan kuin lyöntiä odottavaan asentoon ja korvanipukat lehahtavat punaisiksi.

— Se alkaa nyt siitä Hiljasta, nuori mies ajattelee. Hän näkee äitinsä varman käden piirtämässä kirjettä. Kuulee itkun sekaiset ryöppynä tulevat sanat ja "herra armahda" hokemiset. Äiti on kirjoittanut, nuori mies tietää nyt. Vatsanpohjasta kouraisee ilkeästi, ja samassa äidistä tulee jotakin työstästä ja poistoyöntävää mieleen. Se tunne kasvaa nuoren miehen sisällä: muodostuu vihaksi, laajentuu, tarttuu kiinni moniin asioihin aina keväästä alkaen: rippiviikkojen jälkeisistä päivistä. Silloin oli ensimmäinen kerta, kun äiti tuli maidonvalkoisiin kasvoihin kesäksi valjonneen yön halki kas-teen kosteaa yökylmää pihaa pitkin. Äiti oli paljain jaloin — aitan ovelle tuli. Kyytimiehen kädet puristuvat suitsien ympärille, kun hän muistaa sen, ja hän punastuu koko kasvoiltaan. Ja hän alkaa ajatella. Niin kuin ei saisi — olla tyttöjen työknä, aika mies. Aikamiehen työknä on pitänyt tehdä jo monta vuotta. Ja ihmisen se on piikakin. Pojan ajatukset nousevat ärsyttävään kapiinaan. Hän kääntää päätään taakse ja ääni rattaitten tärinästä värähtävänä nakkaa sanat luonnotoman työkeänä:

— Ei siellä ole sen kummempaa kuin muallakaan!

— Niin, niin! Ei kai! Ei sen kummempaa kuin muallakaan.

Ajomies kuulee, kuinka takaistuimella iso miehen vartalo ryhdyttävästä istuma-asennosta kuin lysähtää velttoon lepoon selkänokaa vasten. Nuoresta miehestä tuntuu että laukesi jotakin. Kourat löystyvät ohjaksien ympäriltä. Saarnamiehen viimeiset sanat palautuvat ikään kuin kuultaviksi. Kyytimies tajuaa nyt, että ne olivat erilaiset, pehmeämmät kuin ne mitä hän sanoi ensin. Kun se puhuisi vielä jotakin, hän toivoi samassa. Ja ehtimättä ajatella sanojaan, niitten sisältöä, hän kuulee oman äänensä:

— Nuoret — yksissä vain iltail- sin kun ei muutakaan.

— Kuinka sinä olet vanha? takaistuimelta ääni kysyy kyytimiehen sanojen päälle.

— Seitsemäntoista, täytän syyskuussa.

— Seitsemäntoista! toistaan pois- saolevana saarnamiehen ääni takaistuimelta.

Jonkun aikaa on hiljaisuutta kumpaisessakin rattailta olevissa miehissä. Se tuntuu raskaalta. Kyytimies on huihtaisemassa hevosta ohjaksilla, kun jälleen tulevat Luimulan sanat kuuluviin:

— Elämän kevät! Ihana elämän kevät! Äänessä on haikeutta. Jotakin menettäneen ikävää. Sen kyytimies tajuaa etuistuimella.

— Sinun äitisi on herännyt, sureva!

— Uskovainen se on.

Nuoren miehen kapina äitiä vastaan hajoaa: tulee haikeutta tilalle. Sitä tulee pitkien aikojen takaa: kansakouluvuosilta, iltarukouksia ja jouluja...

— Tuleeko rovasti? Luimulan kysymys havahduttaa pojan.

— Ei! Pastori vain, ja Kar- sikko.

Eikö se sitä tiedä — muutenko vain kysyy, nuori mies ajattelee ja alkaa odottaa että se jotakin siitä synnistä... Kaikkiaan se on syntiä äidin mielestä. Niin kuin sekin, että Hilja laulaa lypsäis- sään. Ja se että Haapalan Fanni pitää hattua päässään: ei pue mustiin eikä tilaa "Kolkuttavan Ääntä".

Viimeisten kysymysten jälkeen ajomies on saanut ajatella kymmenkilometrisen pihkalta tuoksu- van talottoman taipaleen omiaan. Vasta sitten, kun tie sukeltaa kylään: alkaa kaartua loivana lähemmäs jokea ja hipoo jo so- ratuilla reunoiltaan muutamien talojen pihan reunoja. Tekee vielä uhittelevan jyrkän mutkan ja kulkee ärsyttävästi uteliaimpien talojen ikkunain ohi niin että lasiin painautuneet kasvat katso- vat suoraan takaistuimella istu- van saarnamiehen silmiin, sil- loin rattaat heilahtavat. Luimula siirtyy puolelta toiselle, kädet puristuvat kusi-istuimen selkänok- jaan. Kasvat tulevat lähelle kyyti- miehen korvaa:

— Mikäs talo se tämä oli? Peu- kalo viittaa tulosuuntaan.

OSMO JOKINEN:

RETKEI HALJENNEEN SAVEN LÄPI "historiallinen runoelma"

*Ja sorreilla suomalaisilla
ei lupaa, ei halua kirjoittaa
ei maata pakanoille, kuninkaant vainoilla
naisia metsästäen kuin rüstaa
talonpojan sarkaa kuin rüstaa, rahojen kilinä
ilkein puhein tarhoja kartoittivat.
Oi veneet kumollaan, kuninkaant reivistä levisivät
tuuliin, puihin lipuiksi*

*Riihet käyttämättä, ojankaivajat tiloilla
rintoja hyväilivät, eikä koommin niitä nähty
perästä kysyivät, ruotokaloja julkisivat hajoittaa
ei uhkapelitä, jätet unkeen saappaat kestävät vasta,
lähteen mukaan kun kuningas ryyppyhommissa
moniaat valtakunnan vanhat rouvat kuninkaan niskaan
muistivat: huoli, murhe idän retken yllä*

*joet uudet talot
sisäkkään kuin kirkot, naiset*

*Herttua söi puuta pelloiltaan
fasaanien kirkueissa vasten yöitä, halkesivat
yön ratsasti
talonpoikien ravi nälkiintyneitten varjojen halki
ja uhrattiin luinen ja varjo, pimennyt maa
pyhät miehet torneissa
paaston aikana vannaivat rauhan säilyvän
tulivat takaisin sunnuntaina, polttivat, raikasivat,
miesväen olivat, ripustivat ylös jaloistaan
kantoivat heinät, polttivat parrat ja tukat nyt.*

*Kuin puu istutettu virtaavan veden pantaalla
herttua naiseineen, viirit taivaalla, huuto ja koirien kaima.*

*Sotaväki vei ahneet siat ja kulutti portot ja vaimot
ankeaa oli hengen poisotto näiden asiain tähden
oi luulotautinen Saatana, saarnamiesten joukko on suuri
maailman hapatus yhä voimassa, kun tulevaisuus on ruvakas
savi halkeaa naurun voimasta, mieli on surkea lokasäkki*

*monisanaisesti kirottiin hänen vertaan niellyttä maata
hän oli meidän ainoa toivo niinä vuosina
hän oli isälän junon uhuri, istuvan pedon veli
ja peltomiesten vaimot muistavat hänen vyötään.*

Jatkuu siv. 27

SIHTEERIN PALSTA

Professori Svante Dahlström kutsutaan Turku-seuran kunniajäseneksi 21.6.1961. Seuran lähetystön muodostivat (oik.) maistraattimotaari Uuti Palaja, fil. tohtori Carl-Jacob Gardberg ja asessori Erkki Vuori.

Uusi kunniajäsen

Lehden numerossa 2/61 julkaisimme lehtori Helmer Winterin laatiman selonteon ja arvionnin professori Svante Dahlströmin elämäntyöstä. Ylipainos kirjoituksesta oli siinä kansiassa, jonka kanteen oli painettu kunniajäseneksi kutsuminen seuraavasti:

Turku-seura, Åbo-samfundet ry. har äran att kalla Eder Professor Svante Dahlström till sin hedersmedlem under stadens festår 1961. Hela Edert rika livsverk har kommit Åbo till godo. Åbo den 1 maj 1961.

Uuti Palaja
tf. ordförande
Carl-Jacob Gardberg Erkki Vuori
sekreterare sekreterare

Kutsun allekirjoittajat suorittivat luottamustehtävänsä kesäkuun 21 päivänä 1961 prof. Dahlströmin työhuoneessa Åbo Akademissa, jolloin tohtori Gardberg puhui ja tuomari Palaja jätti kutsuadressin kukkineen. Laajahkossa vas-

tauspuheessaan uusi kunniajäsen, kiittäen huomionsoituksesta, kertoi käyttämistään työmuodoista ja hahmotti suunnitelmia, joita Turku-tutkimuksessa pitäisi voida toteuttaa.

Voitaneen katsoa, että Turun juhlatuotena 1961 molemmat kunniajäseneksi kutsumiset — kunniallisneuvos Arvo Toivosen ja professori Svante Dahlströmin — ovat kohdistuneet henkilöihin, joista Turku-seura ja sen mukana koko Turun asujamisto voi olla ylpeä.

Kotiseutupäivät

Kesän kotiseututapahtumiin kuuluu seuran toiminnassa myös se, että seuran hallitus päätti lähettää edustajan valtakunnallisille kotiseutupäiville, jotka pidettiin Rovaniemellä 8–10. 7. 61. Seuranhan on liiton jäsen toimintansa alkuajoista lähtien, mutta ei ole aktiivisesti osallistunut liiton työhön. Hallitus katsoi asiallisesti, että siihen tutustutaan, ja edus-

tajaksi valtuutettiin sihteeri Vuori. Kun liiton hallitukseen kuuluu seuramme hallituksen jäsen, professori Esko Aaltonen, oli meitä siten kaksikin turkulaista päivillä mukana.

Ensimmäisenä päivänä oli varsinainen vuosikokous, jossa mm. todettiin puheenjohtajan vaihtuminen, kun maanviljelysneuvos Jalo Lahdensuo korkean ikänsä vuoksi kieltäytyi ehdokkuudesta.

Uudeksi puheenjohtajaksi valittiin rehtori Reino Alakulju. Kotiseututyön ansiomerkkien luovutus oli juhlahetki, joka jäi mieleen siksi, että kirjailijana tunnettu ylimetsänhoitaja A. E. Järvinen merkkin saajien puolesta kiittäessään selvitti erityisen sattuvasti työn valtakunnallista merkitystä. Professori Lars Petterssonin rainakuvien valaistu esitelmä Lapin vanhoista kirkkoista päätti kokouksen, jonka jälkeen tehtiin kiertoajelu ”tuhkasta nousseessa” uudessa kaupungissa ja illalla vielä kokoonnuttu yhteisille illallisille Pohjanhoviin, isäntinä Ro-

vaniemen kaupunki ja Rovaniemen maalaiskunta.

Pääjuhla oli seuraavana päivänä Pöykkölässä, jossa samalla toimitettiin asiallisien ja esineistä rikkaan ulkomuseon viikkimuseon, jota paitsi Rovaniemen kotiseutuyhdistys Totto vietti samalla 10-vuotisen toimintansa juhlaa. Juhlassa piti kiintoisan esitelmän Marjetan-päivästä akateemikko Kustaa Viikuna, ja museon viikkimuseon puheenjohtaja Rinteen päiväjuhlassa käyttämä puheenvuoro on tässä numerossa lupauksen mukaan. Toinen lupaus täytetään tällä palstalla. Lahja Salvanderin laajoissa kuvastimessa ”Turku vuosisatojen kuvastimessa” oli esintyjä legio. Kohtuullista on, että muistiin merkitään heidätkin ja samalla lyhyesti selostetaan esitystä.

Ja vaikutelmat? Ehdottomasti myönteiset. Osoittautui, että liitto on koko toiminta-aikansa ollut sanatarikkaan sanoen köyhä. Siitä huolimatta viime työvuodeltakin saatettiin merkitä useita kotiseutullisia saavutuksia, muuan niistä juuri Rovaniemellä Pöykkölä. Paikkakunnittain on tehty uhratun työtä, museota syntyy, muistoja kertyy. Sai sen vaikutelman, että tämän maan palkattoman aatteellisen työn viimeisiä mihikaaneja oli koolla pohjoisimmassa kaupungissamme heleinä heinäkuun päivinä. Tosiaankin, kaunis suvinen sää suosi näitä päiviä, joiden erikoisuuksista vielä mainittakoon lohien paistaminen vartaassa (ja tietysti maistaminen) ja yhteinen hetki Aavasaksan näköalavuorella. Retkeilypäivän yllätysnäkyvät arvattaneen sanomattakin.

Ensi vuoden valtakunnalliset kotiseutupäivät pidetään aivan naapurissamme Naantalissa.

”Turku vuosisatojen kuvastimessa”

Kolmaskin merkittävä tapahtuma seuran näkökulmasta koettiin viime kesänä: ensimmäinen virallisesti Turun-päiväksi ristitty päivä, jonka järjestäjänä oli kaupunki itse ja sen puolesta toimikunta. Kaupunginhallitusta siinä edustivat toimittaja Eino Lehtinen ja notaari Uuti Palaja. Muut jäsenet, jotka mm. varsinaisesta toteutuksesta huolehtivat, olivat fil. maist. Toivo T. Rinne puheenjohtajana, liikunnanohjaaja Lahja

Salviander, hankintapäällikkö Paavo Suominen ja asessori Erkki Vuori, joista viimeainuit kaksi oli kutsuttu nimenomaan aloitteeseen Turku-seuran edustajina. Kuten nimistä näkyy, seuran jäseniä ovat kaikki muutkin.

Päivästä oli jo selostus lehden numerossa 3/61. Siinä luvuttu puheenjohtaja Rinteen päiväjuhlassa käyttämä puheenvuoro on tässä numerossa lupauksen mukaan. Toinen lupaus täytetään tällä palstalla. Lahja Salvanderin laajoissa kuvastimessa ”Turku vuosisatojen kuvastimessa” oli esintyjä legio. Kohtuullista on, että muistiin merkitään heidätkin ja samalla lyhyesti selostetaan esitystä.

Esilukijana toimi suunnittelija itse. Johdannon jälkeen alettiin tarujen ajasta — Kullervon runonhan pesiytyivät Suomessa sen lounaiskolkkaan. Aleksis Kiven Kullervo-draaman hahmot seppo Ilmarinen ja Pohjan neito esittäytyivät. Teräsainetta esimässä ollut Ilmarista esitti Veikko Uusimäki ja häntä vastaanottamaan tullutta Pohjan neitiä, Ilmarisen emäntää, Ritva Valtakoski. Kalevalaista runomittaa käytti seuraava pari, muinaissuomalainen poika ja tyttö — Taisto Aho ja Taina Virtanen — jotka Koroisten Turkuun saapuneina pyrkivät nyky-Turun sijoille, lähemmä merenrantaa, jossa perustaisivat perheen. Historian hämähä jäi taakse, kun n. 1220 Suomen piispaksi nimetty englantilainen Tuomas — Jukka Niemelä — piispaalisissa varustuksissaan julkiluki paavi Gregoriuksen kirjeen, jolla myönnetään lupa tuomiokirkon siirtämiselle Koroisista Unikankareelle, nykyiselle paikalleen. Keskiajalla viivahdettiin kahdessa seuraavassakin kohtauksessa. Annikki, Turusen tyttö — Mirja Hellstén — nuvoi Turun neitosia varomaan petollisia ulkomaa kauppiamiehiä, ja luki rakkausmanauksensa kestille, ja turkulaisen Pyhän Annan luostarin nunna — Pirkko Kujanpää — lauloi ”Ave maris stellan”. Laululla alettiin myös uusi aika, Kaarina Mauntytär — Tamara Lund — lauloi kehtolaulun onnettomalle kruunupääpuolisulleen ja luki senjälkeen Eerik XIV:n hänelle, Kaarinalle, kir-

joittamasta kirjeestä palasen. Kohaus 1600-luvulta oli sekä komea että humoristinen. Siinä kreivi Pietari Brahe — Niilo Tarvajärvi — saapui puistoon kuuntelemaan ylioppilaslaulua seurueineen, johon kuuluivat hänen v. 1640 perustamansa Turun akatemian professori — Toivo Lehto — ja v. 1623 perustetun Turun hovioikeuden toisen luokan asessori — Paavo Tuominen. Viimeainittujen kesken sukeutui äkkikipaisesti riita siitä, kumpi on arvossa korkeampi, humoristinen kiivailu, jonka Brahe kuitenkin lopetti, kun kansallispukuiset Kylän Pojat — kvartetti Kansallisopperan kuorosta — alkoi laulaa tuttua Gaudemus igitur-sävelmää. Kun Marjatta Raita oli kirkonkellojen pauhatessa johdattanut muistot Turun suureen onnettomuuteen, kaupungin paloon v. 1827, tulkitsemalla syylliseksi itsensä tuntevan Hellmanin palvelustytön häntä, pyrki vuosisadanvaihdetta ilmentämään nuorten parvi, joka tanhusi ja lauloi ”Soutelin, souletin kultani kanssa Aurajoen suula”. Tai oikeammin lauloi osaksi, sillä varsinaisena laulutukena olivat Tarja ja Terhi Järventö. Tanhuajat olivat aakkosjärjestyksessä: tytöt Eila Huovinen, Pirjo Hurmerinta, Salmekoskin, Riitta Laine, Marjatta Lantee, Ulla-Maija Raitala, Saara Sivonen ja Riitta Soini, pojat Juhani Arnell, Pentti Huttunen, Martti Ilmonen, Matti Lehtinen, Jorma Mäkinen, Pentti Raatikainen, Juhani Rytölä ja Pertti Veijalainen. Oma vuosisataamme edustivat nuoret norjarvartiset voimistelijattaret, hekin liikunnanilola ilmentäen: Seija Heimonen, Siira Lehtonen, Leena Levander, Liisa Levander, Orvokki Ojala, Arja-Riitta Salmikivi, Anneli Salo ja Terttu-Liisa Toukola. Heihin liittyivät Katinka-parodioijat, ”nuorena” Tuula Reinikainen ja ”vanhana” Marjut Teräs. Ja vihdoin siirryttiin tulevaisuudenkin Turkuun, jälleen parodioivasti. Vanhentunut lättähattuipoika Tapasa — Esko Mäkelä — ja yhtä vanhentunut villamysymissi — Valli Raita — esittivät humoristisia vuoden 2000 näkymiä. Kuvaumasarja päättyi Varsinaissuomalaisen lauluun, jonka yleisö yhdessä viimeksiolneiden nuorten ryh-

män kanssa koko päiväjuhlan päätteeksi lauloi. Laulua säesti nelimiehinen orkesteri, joka hoiti kavalkaadin muutkin säestykset ja välisoitot. Sen muodostivat turkulaiset musiikerit Mertsii Lehtonen, Vilho Roinila ja Olavi Wikman ja pianossa Keijo Vuorinen, joka nykyisin toimii Vaasan Suomalaisen Teatterin kapellimestarina.

Muistolaatat tulla-aitaukseen

"Vilmeinen jäännös vanhasta tulla-aitauksesta, joka ympäröi kaupunkia ns. pikkutulla kannettaessa vuosina 1622—1808."

Tämä teksti on siinä laatassa — ja ruotsinkielinen toisessa —, joka paljastettiin lokakuun 1 päivänä 1961 klo 13 Yliopistonmäellä. Turun kaupunki oli tulla-aitauksen jäännösten lähiympäristön somistuttanut. Kaunis polku portaikkoinen ja laattakivikäytäväneen ohjaa kävijän muistomerkkin luo, jossa loka—marraskuun vaihteessa kylväröho jo viheriöi laajalla alalla. Turun kaupungin puolesta otti laatat vastaan kaupunginvaltuuston puheenjohtaja, kunnallisneuvos Arvo Toivonen. Paljastus tapahtui Turku-seuran toimesta, jonka puolesta selvostavan esittelyn ja luovutuksen toimitti työjaoston puheenjohtaja ja seuran varapuheenjohtaja, fil. maist. Toivo T. Rinne. Hän kertoi, että jo 1500-luvulla Turkua alettiin ympäröidä muurilla, mikä tõi kuitenkin näyttävä kesketyneen alkuunsa. Mutta kun valtiopäivät v. 1622 hyväksyivät ns. pikkutullin, jolla ymmärrettiin, että kaikkia maseedulta kaupunkiin tuotavista syötävistä ja kulutustavaroista oli kaupungin portilla suoritettava tullirahaa, tulliautaus tehtiin kaivantoineen. V. 1638 Pietari Brahe määräsi kaupunkilaiset yleiseen työhön korjaamaan rappeutuvaa aitausta ja syventämään kaivantoja. Tämä kummallekin osapuolelle harmillinen verotusmuoto oli voimassa lähes 200 vuotta. Ennen luovutusta puhuja kiitti Turun Työväen Säästöpankia, jonka lahjoituksen turvin Turku-seura oli voinut toteuttaa arvokkaan aitausjäännöksen va-

rustamisen muistolaatoin. Pankin puolesta puhui toimitusjohtaja, fil. maist. Eero Numerla mainiten, että Turussa talous- ja kulttuuri-elämä kulkevat käsikädessä, ja kohdistaan lämpimiä sanoja Turku-seuralle muistojen vaalijana.

Aurinkoisen päivän juhlatilaisuutta oli kertynyt seuraamaan runsaanlaisesti turkulaisia, jotka lisäksi saivat kuulla Toivo Vasaman johtaman mieskuoro Laulavien Mestarien tilaisuuden alkajaisiksi laulaman Suomen laulun ja päättäneen esitetyn Leevi Madetojan sävellyksen "Maa kaunehin". Taiteilija Tauno Torpon suunnitteleminen laattojen luota poistuttaessa lähtijöiden mielisä soursivat Turun kunnallisneuvoksen vastaanottopuheen viime sanat: "Turun kaupunki tulee vaalimaan tätä muistomerkkiä samalla rakkaudella, millä se hoivaa muistakin arvokkaita muistojaan."

Syysjuhla

Kaupunki oli suonut turkulaisille vapaan pääsyn sekä entistettyyn Turun linnaan että esilinnassa sijaitsevaan historialliseen museoon lokakuun 21 ja 22 päivinä 1961, lauantaina ja sunnuntaina. Lauantai-iltana lähes kolmesataa Turku-seuran jäsentä kerääntyi linnan kuninkaansaliin klo 19:ksi omaan syysjuhlaansa, jonka ohjelman välillä linnan turistikahvila myi huokeyaan hintaan kahvikupposen kuningattarensalin puolella. Juhlaa alettiin katsomalla H. Teurin otama ja seuran omistama lyhyt-filmi viime elokuun Turun-päivän historiallisesta kulkueesta, jonka tukikohta tuona päivänä sijaitsi linnassa. Välittömästi sihteerin, museonjohtajan, fil. tri C. J. Gardberg selosti ääriivivoin linnaa ja sen vaihteita ja lausui jäsenkunnan tervetulleeksi. Turun Yliopiston satakuntalais-hämäläisen osakunnan puhallinorkesteri — 22 soit-tajaa lääket. kand. Teuvo Aallon johdolla — soitti taustamusiikkina filmin aikana 30-vuotisen sodan marssin ja konserttinumeroinaan balettimusiikkia Aram Hadsjaturjanin "Naamiaisista" ja menueten Georges Bizet'n "Arlésitar-sarjasta n:o 1". "Rytmiä keiloin" oli Turun Kisa-Toverien voimisteli-

jattarien esitys nimeltään ja se johdatti Marita Aron ja Pirjo Lehtisen ohjauksen mukaan mielialat liikunnan iloon ja suloon edeltänyttä musiikkia myötäillen. Opiskelija Pertti Vainion laulama ja opiskelija Raimo Tuomen säestämä Merikannon "Merellä" jatkoi kaarta, kunnes toinen sävelmä, "Sotamiehen laulu Daniel Hjortista", vei taas historiallisiin muistoihin. Niitä toi esille kiinnostuneelle kuulijakunnalle myös professori Einar W. Juva. Hänen esitelmänsä "Turussa v. 1775" on julkaistuna toisessa paikassa lehteä.

Välilläjalla kahvinjuonnin ohella toimitti seuran naisjaosto arpa-jaiset, joihin olivat hyviä voittoja lahjoittaneet Hugo Helander Oy, Hilikka Impivaara, Irma Jylhän taideteollisuusliike, Tampereen Rohdos Oy, Turun Kultasepät Oy, Turun Lamppu Oy ja Abo Svenska Teater. Esitämmetäen lahjoittajille mitä lämpimimmät kiitokset. Ohjelman jälkiosassa Hemmo Kivilaakson johtama Turun Työväen Mieskuoro lauloi Pesolan "Meidän rovestin", Kiekenin "Sydämen toiveita" ja Kuulan "Nuijamiesten marssin", vierailijaksi ppydytty maanviljelijä Jorma Tengström Taivassalosta lausui Valto Saran "Kevätere-naadin" ja Vappu Mäkelän ohjaama Turun Kisa-Toverien tanssiryhmä esiintyi kahteen otteeseen, "Pustan rytmeihin" ja "Kisaillen Skotlannissa". Olavi Sarmion yhtye päätti juhlan Eemil Kaupin "Varsinaissuomalaisin sävelin" ja säestämällä yhteisesti laulettu Varsinaissuomalaisten laulun.

Lähinäkymiä

Kun selonteko tällä palstalla on pysytellyt juhlien ja yhdessäolotilaisuuksien vaiheilla, lopetetaan samassa hengessä ja todetaan, että teollistamis- ja liikejaosto järjesti keskustelutilaisuuden joulukuun 11 pna 1961 aiheena: "Suuren ikäluokkien ammattikoulutuksen ja elinkeinöelämän ongelmat Turussa" ja että naisjaosto on varannut Turun linnan juhlahuoneiston Kynttelinpäiväksi, helmikuun 4:nneksi 1962.

Secretarius

Tullimuurista kertova laatta on paljastettu. Kunnallisneuvos Arvo Toivonen (toinen vasemmalta) pitämässä puhetta. Hänen vieressään mais-teri Toivo T. Rinne.

LUKU ROMAANISTA ...

Jatk. siv. 23

- Hoitola.
- Ovako uskossa?
- Vanha emäntä.
- Onko surevia?
- Sitä rovestin uskoa.

Saarnamies ottaa lasit, pyyhki. Kun ne ovat tukevasti nenällä, hän heiluttaa rattaita kääntyllessään yhtenäin. Sanoo pitkän tovin päästä:

— Pelot ovat hyviä, syvämlutaisia. Ei näy paljon poutineen ohra.

— Onhan ne kun vaan saavat sontaa tarpeeksi. Ja saavathan ne,

kun täällä on lehmii niin paljon. — Maalliset pelot, saarnaaja vastaa.

Kyytimies ei huomaa Luimulan tarkoitusta. Hän pääsee yksinäisyydestään irti: innostuu. Käsi alkaa viittoilla milloin toiseen milloin toiseen suuntaan kylän eri taloihin, joita on kuin suuren jättiläislapsen leikin jälkeen unohtunut puoli ympyröihin jokitörmille, peltojen ja vainioitten ulommaisiin kulmiin.

Luimulan katse seuraa aina kädien ojennusta: silmät imee avautuvaa maisemaa. Ja jokaisen talon ulkomuodon perusteella saarnamies yrittää arvata talon asukkaiden hengellistä tilaa.

TURKU-SEURA —

ÄBO-SAMFUNDET r.y.

Taloudenhoitaja - Ekonomichef
Paavo Suominen, Puutarhak. 29, puh. - tel. 22 670.

Pääsihteerin ja toimisto - Gen. sekreterare och byrå
Erkki Vuori, Kellonsoittajank. 3—7 A 21, puh. - tel. 19 575.

Svenskspråkig sekreterare - Ruotsinkielinen sihteerin
Carl Jacob Gardberg, Trädgårdsg. 46 A, tel. - puh. 10 852
Postisiirtotili Tu 32300

Liity jäseneksi Turku-seuraan - Bliv medlem i Abo-samfundet

NUORET TURUSTA

Maria Laukka - Hannu Taanila - Ilpo Tolvas

'Koonnut': OSMO JOKINEN

Suomen Turku otti tällä kertaa yhteyttä kolmeen ylioppilasnuorison edustajaan, joiden koti- tai koulukaupunki Turku on. Paljasjalkainen turkulainen uskaltautui pyytämään heitä ilmaise-
maan päällimmäiset sympatiat ja antipatiat Turusta. Lyhyt-
puheenpuoro osoittaa, etteivät he edusta 'vihaisia nuoria' vaan
'harkitsevia nuoria', he rakentavat eivätkä hajota.

Maria Laukka:

Pidän Turussa siitä, mikä on hyvin vanhaa, ja siitä, mikä on aivan uutta. Tuomiokirkko, Turun linna ja yleensäkin vanhat rakennukset tekevät tästä kaupungista pitämisen arvoisen. Aurajoesta täytyy myöskin pitää, koska se on kulkuväylä merelle ja koska Aurajoen rannat ovat ensimmäisen kauniit. Kun osaa sopivasti luovia pitkin oikeita katuja, on Turku varsin viehättävä paikka. Se mikä on aivan uutta, on nuori ja innostunut ylioppilaspolvi. Turun Yliopisto alkoi vihdoin olla kyllin suuri, jotta turkulainen ylioppilasalymystö sanan positiivisimmissa merkityksessä pystyy kehittämään. Helsinkiin verrattuna turkulaisilla ylioppilaila on se etu, että ideat ovat täällä tuoreita; naivia ja romanttista innoituneisuutta eivät ole perinteet kahlitsemassa, onpa suorastaan mahdollisuuksia toimia uranuurtajan tehtävissä! Opiskelukaupun-

kina Turku on myös tunnetusti edullinen paikka, mikä tietysti kuuluu valopuoliin. Syyt tähän kylläkin lienevät siinä, ettei Turussa oikein ole mahdollisuuksia hajottaa intressejään.

Silmiinpistävän puute Turun kaupungissa on se, että täällä ei osata kunnioittaa vanhoja arvoja. Sisivistehistoriallisesti ja esteettisesti arvokkaita rakennuksia revitään pois ja tilalle rakennetaan ikäviä paralleelipipedejä, jotka muutaman kymmenen vuoden kulluttua epäilemättä ovat täyttä slummiä. Rakennustyörien sekasorto häiritsee kaupungin kauneimpiakin osia. Perinteiden laiminlyömisestä puute taas kuvastuu kaupungin kulttuurielämässä, etenkin taiteiden harjoittamisessa. Perinteillä on käyttöarvoa enää vain juhlapuheiden sisällössä. Esimerkiksi kuvaamataiteiden rappiotila Turussa ei ole suinkaan siitä johtuva, etteikö kaupungissa olisi kykyjä ilmennyt; yleinen suhtautumistapa vain aikaansaa sen, että he eivät täällä viihdy. Kaupunginteatterin ja kaupunginorkesterin kunnolle antavat sopivia vertauskohtia ylioppilaitten vastaavat yritykset.

En oikein osaa vastata kysymykseen, mitä Turussa tahtoisin muuttaa — paitsi siten, että silloin tällöin tahtoisin muuttaa itseni täältä Helsinkiin. Turku on tällaisenaan erittäin orgaaninen kokonaisuus eikä ole epäilystäkään etteikö kehitys edelleen olisi ihan johdonmukaista kasvua. — Menemättä henkilökohtaisuuksiin en liioin taida vastata kysymykseen mitä Turussa peräti vihaan.

Erittäin syvää antipatiaa tunnen kylläkin mukulakivipäällysteisiä katuja kohtaan, sitäkin vain silloin kun minulla on korkeakorkeiset kengät jaloissa.

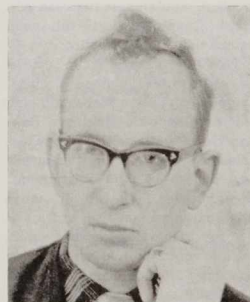
Hannu Taanila:

Tässä kaupungissa pidän eniten tästä kaupungista: tuomiokirkko, joki, vanhat rakennukset, kauniit talot. Turku on tarpeeksi pieni ja tarpeeksi suuri ainakin minulle, miljöö on rakastettava, viihdyn täällä. Tämä on kuin leikkikau-
punki.

Paavo Haavikko sanoi eräässä haastattelussa, että hän ei tunne Suomessa olevansa syrjässä. "En ole koskaan ajatellut että me täällä oisimme sivussa tai jäljessä joistakin keskuksista, olen aina tuntenut että täällä on keskellä." — Turku tuntee olevansa sivussa ja täällä puhutaan kulttuurista ja kulttuurielämästä; 'kulttuuri' lienee jotakin kvantitatiivista — jota täällä pitäisi olla yksi neljasosa Helsingin 'kulttuurin' määrästä. Toiset valittavat, että Turku ei täytä normejaan, toiset taas todistelevat kiintojen olevan runsaasti ylittettyjäkin.

Turku ei todellakaan ole avantgarde, mutta silti kaupunki ei ole se yksikkö jota voi arvostella. Voin kritikoita vain itseäni ja

omaa ikäpolveani. Jos oloni on henkisesti ahdas, aika on omani. (Helsingin) Ylioppilaslehden Arvo Salo sanoi aivan oikein todetessaan, ettei Turussa ole perinteitä. Nuorelle ihmiselle ei ole täällä paikkaa ennen kuin on tehty jotakin: lehtiä, korporaatioita, kahviloita, seremonioita; saatu luotamusta. Vanhemmat eivät voi tarjota meille muuta kuin oman maailmansa eikä heidän velvollisuutensaakaan ole hoivata meitä. Siksi tulee arvostella itseään, meitä.

Ilpo Tolvas:

Koska oma harrastusalanani on musiikki, kohdistan huomioni turkulaiseen musiikkielämään. Sen vilkkaudesta on esitetty usein kiittäviä lausuntoja — tämän kaupungin ulkopuolella. Niin, onhan meillä sentään kaupunginorkesteri, joka toimii suhteellisen vilkkaasti. On parikin konserttitoimistoa, jotka mahdollisuuksien mukaan järjestävät vierailuja, varsinkin tänä syksynä on hyvän musiikin kuulemisen ilmennyt yllättävän paljon mahdollisuuksia. Nuorison keskuudessa on vireää musiikin harrastusta jne. Etenkin olen itse tänä syksynä mieltynyt Turun linnassa pidettyihin konsertteihin, pidän sitä onnistuneena ajatuksena.

Ja onhan Turussa kuoroja, vähän joka laatua. Mutta onko oikein sellainen ajatus, että oma kuoro on pääasia eikä piitaa lainkaan kaupungin muusta konserttielämästä, harjoituksista esimerkiksi saattaa olla sama idea kuin kaupunginorkesterin konser-

"Att-Mimmi"

Asemapäällikkö Kalle Paikula on täydentänyt "Att-Mimmin" nimellä tämän vuosisadan alussa tunnetun neiti Vilhelmina Holmin lähikuvaa, jonka lukijoillemme jo alustavasti hahmotti kunnallisneuvos Arvo Toivonen kesällä ilmentyneessä lehtemme numerossa 2/61.

teillakin... Jos tällaisella ylpeydellä olisi edes katetta, voisi asian ymmärtää, mutta kun tuloksista oman harrastuspiiriin yhteydessä on paras puhua perin vaimeaan sävyn, vaikuttaa tilanne mielestäni hieman omalaatuiselta. En kiistä, etteikö Turussa kaikesta huolimatta ole siksi paljon hyviä kuorolaulajia, että todella hyvän sekakuoron aikaansaaminen ei olisi mahdotonta. Hyvällä sekakuorolla olisikin paljon tehtävää Turun historiallisissa ympäristöissä. Sävkelijälisyyden suurimmat voimakkaiteokset eivät ole sen paremmin mies- kuin naiskuoroiteoksia, eikä ainutkaan kuoro nykyään Turussa niitä pystyisi esittämään.

Uuden musiikin esittäminen ja tulkitseminen tuntuu myös nukkuvan Prinsessa Ruusunen unta eikä toistaiseksi osoita mitään heräämisen oireita. Musiikkileijonin kasvattaminen on jäänyt kesken. Kovan yksipuolista tuntuu olevan konserttieleisökin: sinfoniakonserteissa käydään, mutta moniko tulee musiikin takia? Sillä todelliset musiikin nauttijat tuntuvat hupenevan vähiin kun järjestetään todellisia musiikkitapahtumia. Lienenkö sitten niin, ettei sadankahdenkymmenentuhannen asukkaan kaupungissa todellakaan voi vaatia löytyvän kuin muutama kymmenen sellaista, jotka voi laskea kuuluviksi kulttuurihenkilöihin.

Kiittäisin myös musiikkipiistoa, jos sellainen täällä olisi. Musiikkipiiston Kannatusyhdistys on sentään toiminut jo parisen vuotta, kiitettäväksi siis sitä. Sehän merkitsee, että meillä toivottavasti tulee musiikkipiistokin joskus olemaan.

Oli oikein sydäntä lämmittävää lukea Suomen Turusta kunnallisneuvos Toivosen myötätuntoisia muistelmia vanhasta kunnan kortteeriemännästäni Att-Mimmistä. Koska koulupoikana Kaijalan veljesten ja Kaukovallan ohella jouduin myös hänen huolenpitoonsa, sallittaneen näihin muistoihin lisätä vielä muutama piirre.

Att-Mimmi, oikealta nimeltään Vilhelmina Holm, oli kotoisin Kemion Vestanfjärdistä. Ulkomuodoltaan Mimmi oli kuin ilmetty Ase (Katri Rautio) Kansallisteatterin Peer Gyntistä. Kestävä ja kova työihminen. Monasti hänen työpäiväänsä mahtui parikymmentä tuntia. Välin kaivolla olin monta kertaa vinttaamassa vettä Mimmiille, kun hän kireän pakkastalven ehtona oli pyykkiään viruttamassa. Minulla oli vahvat vantuut kädessä, mutta Mimmi sen kuin vain paljain käsin huuhdelti pyykkiään jääkylmässä vedessä. Hänen aamuhierätyksensä oli säännöllisesti kello 4. Piti kiirehtiä sanomalehden painoon viikomaan ja sitten kantamaan. Jos kaikki kävi hyvin, ehti hän kotiin siinä kahdeksan maissa, mutta painokoneiden kronklatsessa hämärsi jo syyssiltä Mimmin saapessa valmistamaan päivän ensimmäistä ateriaansa.

Joukon nuorimpana sain toisinaan toimittakseni pieniä ostoksia Mimmin ohjeiden mukaan: "Mene su Marjasi ja tua su yks varttikilo Java kaffi" ja välistä taas, kun Mimmin päivä oli venynyt kohtuuttoman pitkäksi, neuvoit hän: "Mene su Tammissi ja onks su ei pääse trappa kaut, men su sisän kaut ja tua yks funtapulla att me saa tänäpä jotta suuhu kans." (Marjasen sekatavara- ja Tammissen leipomolike olivat kortteeripaikan lähikauppoja.)

Mimmi oli täydellinen altruisti. Jos hänellä oli jotakin yli sen hetken tarpeen, oli hän sen valmis luovuttamaan sille, jolla oli vielä vähemmän. Osaksi tästä syystä Mimmin elämä olikin yhtämittaista kädestä suuhun huolehtimista. Mutta hän oli vähään tyytyväinen ja itseltään paljon vaa-

tiva. Monien muiden tehtäviensä ohella toimi hän vahtimestarina ja siivoojana myös ns. Parkin huvilassa Nummenpakan alkupäässä. Siellä kanttori Honkakoski, pastori Keihäsen toimesta, piti poikain lauluharjoituksia parina iltana viikossa. Näinä ehtooppuhteina saatiin kotona odottaa pikkua teetateriaamme kymmenenkin saakka. Tällaisen päivätyn itse tehneenä saattoi hän vielä muistaa hoidettaviaankin kysyen: "Onks su vesu?" Ja jos joku oli huonovointinen tiedusteli Mimmi: "Kniippa su?"

Sekä taiteilija Ilmari Kajjala että rehtori Kyösti Kaukovaala olivat kumpikin piirissään jo nuorina keskeisiä henkilöitä, jonka vuoksi vaatimattomassa kamarisamme kävi paljon sittemmin hyvin tunnettua vieraita, mm. taiteilijat Edvin Lyden, Ragnar Ungern, Santeri Salokivi, Velkko Puro, muutamia mainitakseni. Tällaisessa nuorten joukossa olisi seurustelu saattanut joskus ehkä hiukan riehaantua, ellei jokainen olisi tuntenut muuten leppoisaa emännän tiukkaa komentoa. Kerran illalla sattui Lyden soittamaan vanhaa taffeliamme vähän nyöhempään. Silloin ilmestyi Mimmi joukkoon ja komensi: "Piano fast, Kalle gå o sova." — "O för-lät", vastasi soittaja anteeksi pyydellen: "Ligger Kalle på piano?"

Mimmin kuolemaan johtanut sairaus kesti täsmälleen viikon. Lääkäri totesi potilaassa yhtäaikaan keuhkokuumeen ja aivokuumeen ennustaan kuoleman hetken päälle.

Mimmi saatettiin viimeiselle matkalleen hyvin kunnioitavasti. Kahdentoista tupsun ruumisvauvuja seurasi vainajaa silkkistör-märit päässä taiteilijoita, opettajia ja sanomalehtimiehiä. Pitämässään hautauspuheessa mainitsi pastori Keihäsen mm.: "Tämä on harvinainen siunaustilaisuus. Köyhää ja vaatimatonta Raunistulan mummoa on saattamassa näin arvovaltainen joukko. Ainoatakan naista ei ole täällä suruaan osoittamassa, eikä yhtään omaista ole saapunut haudan ääreen. Tunnen, että suuri kiitollisuus vainajaa kohtaan sykähtelee meidän jokaisen sydämessä peittäessämme tämän kummun kukkasiin."

Kalle Paajula

TURUSSA v. 1775

Jatkoa siv. 17

uudistussuunnitelman. Se oli laadittu monien mietintöjen, lausuntojen ja ehdotusten pohjalta, joita Suomen edustajat olivat esittäneet. Tärkeimmät niistä koskivat isojaan toimeenpanoa. Me annamme ajantiedon kertoa edelleen: "Oltuansa Suomessa maan asuvasille ja oikeutta etsiväisille lievitukseksi asetti Hänen Majestetins Suomeen kaksi uutta maaherran läänää, yhden Kuopioon ja toisen Ouluun, ja uuden kuningallisen hovioikeuden Vaasan kaupunkiin, sääsi myös virtain ja koskein perkamisen, Hämeenlinnan yösrakentamisen ja kaupungin siirtämisen toiseen paikkaan, paitsi monta muuta merkittävä asiaa, kuin Hänen Majestetins Suomessa ollesans sääsi ja toimitti."

Kustaa III:n Suomen matka oli ollut Suomelle eduksi. Eivät menneet hukkaan turkulaistenkaan suuret uhraukset heidän osoittaessaan vieraanvaraisuuttaan nuorelle kuninkaalle. Hänen valloittava persoonallisuutensa voitti täällä monia ystäviä. Tietenkin oli tuolloinkin purnaajia, kuten aina on, mutta yleisesti katsoen voi sanoa, että turkulaiset olivat tyytyväisiä kuninkaan käyntiin — ja pitkälti riitti puheainetta niin matalissa majoissa kuin porvariston pirtteissä ja säätyläisten saleissa ja kammareissa tästä nuoren kuninkaan ensimmäisestä käynnistä Turussa. Itse kuningas oli myös ylen tyytyväinen matkaansa. Nuori kansliavirkamies C. F. Fredenheim, joka kuului kuninkaan seuraueeseen, kirjoitti isälleen, piispa Mennanderille: "Kuningas kiittää Suomea ja suomalaisia kaikille, joita H. M:nsa tapaa ja lupaa varmasti tulla takaisin ensi vuonna." Hän ei silloin tullut, mutta v. 1777 ja sitten monta kertaa myöhemmin.

Mutta tähän vuoteen 1775, jolloin Kustaa III kävi ensi kerran Turussa, liittyi myös ankara isku Turulle. Se muutti elämään-huudot valituksiksi ja itkuiksi. Elokuun 10 p:nä kello 4 jälkeen iltapäivällä pääsi tuli irti Pohjoiskorttelissa sijaitsevassa kupariseppä

Nordqistin lesken talossa Iso-Brahenkadun varrella. Siitä on ruotsalaisen seurakunnan kappalainen Johan Brunnerus tehnyt merkin, rippikirjaan ja selittää siinä, että viikkomäärä kestäneen kuluuuden takia ja kovan itätuulen puhaltaessa tuli levisi pian lähitaloihin ja kauemmaksi. Turhaan yritettiin sitä sammuttaa, kirjoitti piispa Mennander pojalleen Tukholmaan ja lisäsi, että niin meni suurin osa Multavie-rua, Aninkaista ja Puolalaa aina Uuteenkaupunkiin saakka. Noin 1/5 koko kaupungista, 153 taloa muuttui muutamassa tunnissa tuhaksi. Raunioissa kyti tuli vielä monta päivää jälkepäin.

Tämä oli ankara isku Turulle. Se opetti varovaisuuteen ja opetti kaupungin isät myös vaalimaan paloturvallisuutta. Maaherra Rappe kielsi heti uutisrakennukset paloaluella ja vaati tonttien uudelleen järjestelyä, sillä entisten tonttien ahtauden takia tuli oli saanut niin suuren vallan. Kun uutta siten ruvettiin rakentamaan, supistettiin tonttien lukumäärä noin puoleen. Mutta sittenkin olivat nämä varokeinot vain osaratkaisu. Tarvittiin uusi suuri tulipalo — 52 vuotta myöhemmin — ennen kuin Turku oppi paloturvallisuuden vaatimukset.

Vielä kolmaskin tapaus on muistettava tämän kohtalokkaan vuoden varrella. Turku menetti piispansa: hänestä tuli Ruotsin valtakunnan arkkipiispa. Tästä vaalisista, joka toimitettiin kesällä 1775, oli piispa Mennanderin ja hänen poikansa kesken paljon kirjeenvaihtoa. Upsalan arkkipiispakunnan papiston ja kaikkien tuomiokapitulien äänet — yhtä tuomiokapitulia lukuunottamatta — annettiin Turun piispalle, ja elokuun viimeisenä päivänä kuningas nimitti hänet. Saadaan mennä aina keskiajalle saakka — aina 1390-luvulle — samanlaisen nimityksen etsimisessä. Se oli huomionsoitus Suomelle, mutta ensi sijassa kuitenkin piispa Mennanderille itselleen.

Ja niin olemme tarkastaneet eräitä merkittäviä tapahtumia täällä Turussa yhtenä ainoana vuotena, vuonna 1775.

Turun Osuuskunnan hallintoneuvoston juhlah kokous. Vasemmalta: lehtori Heimo Nikupeteri, maanviljelijä Viljo Markola, tilanomistaja K. E. Nautila, poliisimestari Teuvo Syrjä, agronomi Eric B. Reims, kouluneuvos E. R. Levanto, kirkkoherranrouva Helmi Kiiviluoto, maisteri Erkki Jalasteri, maisteri Toivo T. Rinne, toimintajohtaja K. B. Lindberg, tilanomistaja Mika Mattila, talousneuvos Väinö Keskiö, varatuomari Reino Koponen, metsänhoitaja Ilmari Sipilä, kansanedustaja Mauno Jussila, maanviljelijä Martti Tomero, maanviljelijä Reino Meritalo, pankinjohtaja K. E. Laaksonen, maatalousteknikko Taito Jussila ja maanviljelijä Frans Isotalo. — Kuvasta puuttuu professorinrouva Martta Väisälä.

TURUN OSUUSKAUPPA

— maamme ensimmäinen kaupparekisteriin merkitty osuuskassa

Lokakuussa vietti SOK-laisen osuuskassajärjestön suurin ja maamme ensimmäinen kaupparekisteriin merkitty osuuskassa toimintansa 60-vuotisjuhlaa. Vähäväkisten Osuusliikkeen nimellä se perustettiin 20. 10. 1901 Maariassa, vähäistä myöhemmin sen kotipaikaksi merkittiin Turku ja sääntöjenmuutoksella v. 1918 se sai nykyisen nimensä — Turun Osuuskassa.

Ulkonaisesti vaatimattomissa puitteissa pantiin osuustoiminnallinen kaupankäynti alkuun Turussa. Kaupallisesta kokemuksesta ja toi-

mihenkilöiden ammattitaidosta tuskin voitiin puhua, mutta innostusta ja tarmoa oli sitäkin runsaammin. Jäsenkunta koostui lähinnä ruumiillisen työn tekijöistä, mikä olikin ymmärrettävää, koska osuustoiminnan tarkoituksena oli juuri "vähäväkisen" kansanosan taloudellisten olojen parantaminen. Tähän oli pyritty hyvin menestyneillä yhteisöillä ja samaan päämäärään tähtäsi myös varsinainen osuuskassakin toiminnassaan. Tämän päivän Turun Osuuskassan jäsenistö käsittää kaikki yhteiskuntaryhmät, niin että sitä tosiaankin voidaan pitää kaikkien kansankerrosten kauppana.

Ensimmäisen toimintavuoden tulokset olivat varsin kunniotettavat. Viisi myymälää ja kaksi leipomoa perustettiin, vuosimyynti nousi 94,5 miljoonaan nykymarkkaan, toimihenkilöitä oli 20 ja

Toimitusjohtaja K. B. Lindberg

jäseniä 132. Kun kokemukset olivat myönteisiä, tehtiin runsaasti suunnitelmia toiminnan kehittämiseksi ja laajentamiseksi. Yksistään hallituksen kokouksia oli v. 1902 yht. 65. Neljännesvuositain pidettiin osuuskassan kokoukset ja niissä ruudittiin usein ankarastikin osuuskassan hoitoa ja siihen liittyviä toimenpiteitä.

Seuraavaan kahteen vuosikymmeneen sisältyneet 1. maailmansota sekä pula- ja inflaatiokaudet jarruttivat ja vaikeuttivat myös

Toivo T. Rinne, hallintoneuvoston puheenjohtaja

kaupallista toimintaa. Lukuunottamatta Väinö Tannerin kaupanhoitajakautta vv. 1903—05 osuuskauppa ei onnistunut saamaan ammattimiestä liikkeen johtajaksi ennenkuin vasta v. 1914. Osuuskaupalla oli v. 1918 toimipaikkoja yht. 16 ja henkilökunnan määrä 35, mitkä luvut selvästi osoittavat kehityksen olleen hitaanpuoleista ripeään alkuvuoteen verrattuna.

Turun Osuuskauppa oli alunperin perustettu kuluttajaosuuskunnaksi ja sellaisena se toimi parikymmenen vuoden ajan. 1920-luvulla ryhdyttiin kuitenkin harkitsemaan myös maataloustavara-kaupan harjoittamista ja toiminnan laajentamista maaseudulla. Liikkeen yhteyteen perustettiin maatalousosasto näitä asioita hoitamaan. Eräät ympäristökuntien osuuskaupat taas — Hirvensalon Ok, Raision Ol, Piikkiön Ok ja Rymättylän Ok — yhtyivät joko vapaaehtoisesti liittymisen tai oston kautta Turun Osuuskauppaan samaan aikaan kun itsekin ryhdyttiin maaseudulle avaamaan myymälöitä. Tällä hetkellä osuuskaupalla on maaseutumyymälöitä yht. 30. Maataloustavara-kaupan osuus koko liikevaihdosta on nykyisin noin viidennes.

Rinnan toimialueen laajenemisen kanssa alettiin määrätietoisesti kehittää myös liiketoiminnan monipuolisuutta, jota nykyään edustavat mm. sellaiset erikoisosastot kuin kala- ja puutavaraosastot, ravintolat ja baarit, kangas-, pukine- ja jalkineosastot, sähkö- ja kotitalouskoneosastot, kemikaalimyymälät, kirjakauppa, kukkamyymlä, pikamyymlä, huoltoasema sekä tavaratalo Wiklund, joka 1.1.59 tuli osuuskaupan hallintaan ja jonka laajentaminen parhaillaan on käynnissä.

Erikoisesti viimeisen kymmenen vuosikauden aikana on osuuskaupan toiminta ollut ripeästi kehittyvää. Liikevaihto on tänä aikana kohonnut lähes 4-kertaiseksi ja vaikka rahanarvon huononeminkin otetaan huomioon, yli 2,5-kertaiseksi. Henkilökunnan määrä oli v. 1950 719 ja tänä vuonna se nousi jo yli 1500. Toimipaikkoja on nyt 167 ja on tänäkin luku lähes 2-kertainen verrattuna vuoteen 1950. Jäsenkunta on aktiivi-

RESUMÉ

Ledaren ägnas Konstföreningen i Åbo, som detta år fyllde 70 år. Konstmuseets intendent, mag. Erik Bergh, behandlar olika sidor av föreningens verksamhet och tecknar perspektiv inför framtiden. Vår nyt stadsdirektör *Harraas Kyttä* sänder genom tidskriftens försorg sin hälsning till alla åbabor. Konstnären *Osmo Laine* skriver om Väinö Aaltonen, vars stora utställning i Åbo just har stängts. Han ger samtidigt en syntes av sin syn på Aaltonens konst. Dessutom vädjar han till åbaborna om att de måtte verka därhän, att Åbo får ett Väinö Aaltonen-museum. *Eino Penttilä*, som ofta har medverkat i vår tidskrift, vädjar till åbaborna i ett annat ärende: han önskar i orört skiek bevara den vackra doriska kolonnaden under Pinellan, och han polemiserar därför mot dem, som bl.a. i offentligheten har föreslagit en ombyggnad av de bakomliggande utrymmena. Över-

sesti antanut tukensa osuuskaupalle ja nyt juhlavuotena on uusia jäseniä liittynyt tähän mennessä yli 1500. Vuoden 1960 kokonaismyynti oli 5,3 miljardia mk ja tällä myyntituloksellaan Turun Osuuskauppa ohitti helsinkiläisen kaimansa sijoittuen SOK-laisen osuuskauppajärjestön tilastoissa ensimmäiseksi ja koko maassa toiseksi Ol Elannon jälkeen.

Turun Osuuskaupalla on neljä tytäryhtiötä, joista vanhin on Oy Vähäväkiset. Sen v. 1907 tarkoitukseensa vihitty pääkiinteistö Puutorin kulmassa oli aikanaan silloisen osuuskauppaväen merkittävä voimanoisutus. Suurleipomo Oy Nisu Ab jatkaa puolestaan jo perustamisvuonna aloitetun leipomotoiminnan perinteitä. Ravintola-hotellihtiös Oy Hamburger Börs Ab siirtyi osuuskaupalle oston kautta v. 1947 ja osuuskaupan toimesta perustetun Oy Uudenmaanlinnan 105 huoneistoa käsittävät uudisrakennukset valmistuivat v. 1952.

Toiminnassaan Turun Osuuskauppa on aina pyrkinyt ylläpitämään mahdollisimman korkeata palvelutasoa ajanmukaisen myymälä-

bibliotekarien dr C. R. Gardberg berättar i sin artikel om hur 1840-talets Åbo tedde sig i dels främlingarnas, dels åbabornas egna ögon. Mag. *Toivo T. Rinne* publicerar det föredrag om mässidén, som han höll på Åbo-dagen under mässan i somras. Han berättar samtidigt om äldre mässor och marknader i Åbo. Även professor *Einar W. Juva* publicerar ett föredrag, nämligen det om Åbo år 1775, som han höll vid samfundets höstfest. På ett färgrikt sätt berättar han om det som hände detta år, då bl.a. Gustav III besökte staden. Stadsplanearkitekten i Åbo, *Pekka Siivola*, presenterar på ett personligt och mångsidigt sätt de riktlinjer som dikterar dagens byggnadsverksamhet. Numret innehåller även en intressant enkät, i vilken studenter vid Turun Yliopisto säger sin mening om Åbo och dess kulturliv.

* I sekreterarens spalt behandlas samfundets verksamhet under den

verkstonsa ja erikoisosastojensa välityksellä. Sen lisäksi, että osuuskauppa on ostanut tai vuokranut liiketarkoituksiin sopivia kiinteistöjä ja osakehuoneistoja, se on joutunut itse myös paljon rakentamaan. Sotavuosien jälkeen Turun Osuuskauppa on rakentanut lämmintä tilaa n. 78 000 m² ja kylmää varastotilaa n. 27 000 m². Myymälöiden, ravintoloiden ja baarien kalustaminen on vaatinut ja vaatii edelleen melkoisia pääomia, varsinkin kun vanhojakin kalustoja on jatkuvasti uusittava. Palvelua silmälläpitäen on mm. elintarvikemyymälät jouduttu varustamaan erilaisilla kylmäkoneilla ja -laitteilla, joita niitäkin on jo tällä hetkellä useita satoja ja joiden huoltaminen yksistään sitoo kahden sähkömiehen työn.

Uuden vuosikymmenen aikana on vaatimattomasti kaupungin liepeillä toimintansa aloittaneesta Turun Osuuskaupasta kehittynyt sekä kaupunki- että maaseutuväestöä palveleva ajanmukainen suurliike. Liikkeen perustajien alulle panema työ on tuottanut tuloksia, jotka loivat todella mitatavat puitteet merkipäiväänsä viettäneelle Turun Osuuskaupalle.

senaste tiden, samt sådana idéer och uppslag, som just nu är aktuella. Närmast förestod en av samfundets industrialiserings- och affärsutskott planerad diskussion, som gällde problem i anslutning till de stora årsklassernas yrkesutbildning i Åbo. I Tidskriftens serie presentationer av fabriker och affärsföretag i Åbo har turen nu kommit till Åbo handelslag, som i tiden antecknades i handelsregistret såsom det första handelslaget. Det fyllde i år 60 år.

* I den skönlitterära avdelningen publicerar den kände åboförfattaren *Kaarlo Isotalo* ett kapitel ur en ännu inte publicerad roman, "Saarnaajan kirja" (Predikantens bok). Som lyriker av modernistiskt snitt framträder två personer med anknytning till den unga generationen vid Turun Yliopisto, *Boni Pelkonen* och *Osmo Jokinen*. Stationsinspektör *Kalle Pajula* berättar om sina egna erfarenheter av "Att-Mimmi", d.v.s. fröken Vilhelmina Holm, de aboeniska skolpojkmarnas säregna internatsföreståndarinna, om vilken även kommunalrådet Arvo Toivonen i tidskriftens andra nummer för detta år berättade personliga minnen.

KIRJAPAINO ROTATIOPAINO KOHOPAINO KUVAKELAITOS

KIRJAPAINO Polytypos

Turku . Kauppiaskatu 5 . Puh 26 000

TURUN MIES TURUN MIES

TURUN MIES

AATAMIN JA EEVAN OSASTOT

Toiminnan periaatteena on:

- Asiakkaan etu
- Hyvät laatutuotteet
- Asiantuntemus
- Hyvä palvelu
- Oikeat hinnat

TURUN MIEHEN LUOTETAAN

TURUN MIES TURUN MIES

TAIDETEOLLISUUS-
JA KODINSISUSTUSLIIKE

Irma Jylhä

Aurakatu 14, II kerros - Puhelin 20254

Valittuja taideteoksia, taideteollisuutta, kauniita huonekaluja, valaisimia ja tekstiilejä, yksilöllisiä lahjoja ja käyttöesineitä kaikkea hintaluokkaa. Neuvontaa sisustuspulmissanne. Myös iltaisin sopimuksen mukaan.

SISÄLTÖ - INNEHALL

Erik Bergh: Turun Taideyhdistyksen juhla- vuosi	1
Harras Kyttä: Turkulaista	4
Osmo Laine: Wäinö Aaltonen	5
Eino Penttilä: Taasko kulttuuriarvojen louk- kaukseen	7
C.-R. Gardberg: Det främmande ögat och det egna i 1840-talets Åbo	8
Toivo T. Rinne: Messuajatuksia	11
Merkkihenkilöitä Turun messuilla (kuvia) ...	13
Boni Pelkonen: Phaeton (runo)	14
Einar W. Juva: Turussa v. 1775	15
Pekka Sivula: Turku kehityksensä käännekoh- dassa	18
Kaarlo Isotalo: Luku romaanista "Saarnaajan kirja"	21
Osmo Jokinen: Retki haljenneen saven läpi (runo)	23
Sihteerin palsta	24
Nuoret Turusta (haastattelutarja)	28
Kalle Paijula: "Att-Mimmi"	29
Turun Osuuskauppa	31
Resumé	32
Kansilehden kuva: Birger Lundsten	

Kotikalusteita	Ravintolakalusteita
Keittiökalusteita	Baarikalusteita
Kotitalouskoneita	Myymläkalusteita
Puutarhakalusteita	Laivakalusteita
Koulukalusteita	Verhoja
Toimistokalusteita	Mattoja
Laitoskalusteita	Kokolattiamattoja
Sairaalaikalusteita	Valaisimia
Pankkikalusteita	Paljeovia
Hotellikalusteita	Huonekalukankaita

Näitä kaikkia toimittaa kodinsistustajien
tavaratalo

KALUSTOKESKUS Oy

Turku
Yliopiston- ja Brahenkadun kulma
Puhelin 20 466
Parainen - Uusikaupunki

Aina jotain uutta

TELEVISIO

mieluisin koko perheen
JOULULAHJA

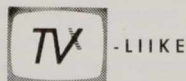

23" Loewe Optan ehditte vielä hankkia
jouluksi

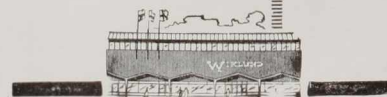
LOEWE OPTA

länsisaksalainen korkealuokkainen tele-
visio, jonka loistava kuva ja puhdas
äänentoista tunnetaan kautta maailman.

Lajirikas valikoimamme on juuri nyt
parhaimmillaan.

Radio halli
BRAHEN 5 PUH. 10 756

LAIVARAIALO
WIKLUND
VARUHUSEI

RANNEKELLO

PARAS
JOULULAHJA

Koruja
Sormuksia
Rannerenkaita
Hopeaa

Arvokas lahja
on ajaton

Tervetuloa valitsemaan!

Humalistonkatu 12

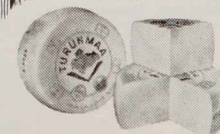

Lounais-Suomen vanhojen
kartanoiden juustonvalmis-
tus-perinteitä seuraa

TURUNMAA

KERMAJUUSTO

— maultaan hienon pehmeä
ja täyteläinen. Ravitseva
herkkujuusto voileipäpöytään
tai aterian täydentäjäksi.

TURUN SÄÄSTÖPANKKI SPARBANKEN I ÅBO

1822

Maamme vanhin
— silti uudenaikainen
palvelee Teitä uudessa
ajanmukaisessa huoneistossa

Landets äldsta
— modernare än någonsin
betjänar Er i nya
tidsenliga lokaliteter

Wärtsilä-yhtymä O/Y

CRICHTON-VULCAN
Turku

Wärtsilä-koncernen A/B

CRICHTON-VULCAN
Åbo

Laivauudisrakennuksia

Laivakorjauksia

Dieselmootoreita

Nostureita

Fartygsnybyggnader

Fartygsreparationer

Dieselmotorer

Kranar

ASAVISIO

kotinne näkyvin joululahja

Joulun sanoma kuvaruudussa... lasten riemua satujen parissa... Toteuttakaa nyt toiveenne ja hankkika jouluksi kotinne ASAVISIO. Se tulee olemaan kotinne näkyvin joululahja, josta koko perhe saa iloa vuosiksi eteenpäin.

AJATTELEVA ASAVISIO on täydellisen automatiikan tv — siksi kymmenentuhannelle tyytyväiset katsojat ovat jo valinneet sen omaksi toivevisiokseen. Upeasta mallistosta löydätte varmasti juuri Teidän kotinne sopivan vastaanottimen.

Valitkaa Tekin ASAVISIO
— parempaa ette löydä

ASA Turussa:

Kauppiaskatu 10

Eräs suosikkimalleistamme:
ASAVISIO 2012
suojaavalla säleovella
Hinta 120.000.—

TULOKSELLISTA TOIMINNAN VUOTTA

Turun Osuuskaupan syntysanat lausuttiin lokakuun 20. päivänä 1901, jolloin päätettiin yhteisvoimin saada aikaan kauppamuoto, joka tyydyttäisi kaikkia kansankerroksia.

Yhteistyö on tuottanut tuloksia. Tänään palvelee Turun Osuuskauppa laajoine myymäläverkostoineen, tavarataloineen, erikoisosastoineen, tuotantolaitoksineen, säästökassoineen ja ravintoloineen Turun kaupungin ja kymmenen maaseutupitäjän väestöä. Tuhannet perheet ovat liittyneet Turun Osuuskaupan jäseniksi. Maaseutu ja kaupunki — tuottaja ja kuluttaja — antavat kättä toisilleen Turun Osuuskaupan välityksellä.

Luottamuksellisen yhteistyön turvin Turun Osuuskauppa on noussut maamme osuuskauppojen eturiviin.

TURUN OSUUSKAUPPA